

QOY ƏDALƏT ZƏFƏR ÇALSIN!

"SƏS" qəzeti mənim
üçün ən əziz qəzetdir

№ 116 (7284)

Dünya azərbaycanlıları
vahid amalda birləşib!

5

Xankəndidə İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının 17-ci Zirvə görüşü keçirilib

2

İlham Əliyev: "Bugünkü Zirvə
görüşünün Qarabağda, Xankəndidə təşkil
edilməsinin xüsusi mənası var"

Yurda möhtəşəm qayıdış

Ömrün
şəhidlik
zirvəsi

12

Azərbaycanda
rusdilli
məktəblər
bağlanmalıdır?
- Paytaxt
sakinləri
DANIŞDI

7

Ailələrin dağılmasında
iqtisadi səbəblərin rolu
nə qədər önəmlidir?

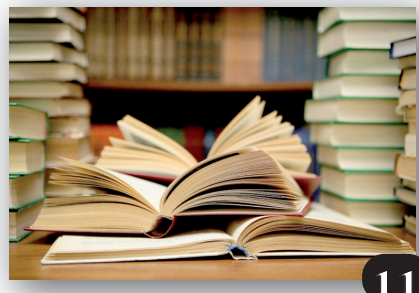
8

Moskva-Bakı
münasibətlərinə yeni baxış

10

Elektron, yaxud ənənəvi:
ta ki kitab oxuyaq

11

Xankəndidə İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının 17-ci Zirvə görüşü keçirilib

İyulun 4-də Xankəndi şəhərində İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının (ECO) 17-ci Zirvə görüşü keçirilib. Prezident İlham Əliyev İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının 17-ci Zirvə görüşündə iştirak edən dövlət və hökumət başçıları, nümayəndə heyətlərinin rəhbərlərini qarşılayıb. Prezident İlham Əliyev Zirvə görüşündə çıxış edib. Prezident İlham Əliyev öz çıxışında qeyd edib ki, bugünkü Zirvə görüşünün Qarabağda, Xankəndidə təşkil edilməsinin xüsusi mənası var.

İlham Əliyev: “Bugünkü Zirvə görüşünün Qarabağda, Xankəndidə təşkil edilməsinin xüsusi mənası var”

edərək 300-dən çox şəhər və kəndi azad etdi. Ermənistan 2020-ci il noyabrın 10-da kapitulyasiya aktı imzalamağa məcbur oldu.

İşğal dövründə Ermənistan şəhər və kəndlərimizi, mədəni və dini abidələrimizi yer üzündən silmişdir. 67 məscid-dən 65-i Ermənistan tərəfindən yerlə-yeksan edilib, qalan ikisi isə ciddi zərər görüb, donuz və inək tövləsi kimi istifadə olunub. Bu, İslam dininə və dünya müsəlmanlarına qarşı hörmətsizlik və təhqir idi.

Qəbiristanlıqlar da vandalizmə məruz qalıb, dağıdılıb, qəbir daşları talanaraq Ermənistanı aparılıb.

Dövlət qurumlarından ibarət komissiya öz işinə xarici ekspertləri cəlb edərək, beynəlxalq təcrübədən yararlanmaqla işğal nəticəsində Azərbaycana vurulmuş zərəri təxminən 150 milyard ABŞ dolları məbləğində qiymətləndirmişdir.

Ermənistan torpaqlarımızda bir milyondan çox mina basdırıb. Vətən müharibəsindən bu günə qədər 400-ə yaxın soydaşımız mina partlaması nəticəsində həlak olub və ya ağır yaralanıb.

İndi Azərbaycan Ermənistanın xarabazara çevirdiyi torpaqlarda yeni şəhərlər və kəndlər inşa edir. “Böyük Qayıdış” Proqramı icra edilir. Bu günə qədər 16 şəhər və kəndə keçmiş məcburi köçkünlərin qayıdışını təmin etmişik. Hazırda azad edilmiş ərazilərdə 50 mindən çox insan yaşayır, çalışır və təhsil alır.

Ermənistandan deportasiya olunmuş Qərbi azərbaycanlıların hüquqlarının təmin olunması da böyük əhəmiyyət kəsb edir. Keçən ay İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının İstanbulda keçirilmiş Nazirlər Şurasında Ermənistandan zorla didərgin salınmış azərbaycanlıların qayıdış hüququna dəstək ifadə edən qətnamənin bütün 57 üzv ölkənin yekdil qərarı ilə qəbul olunmasını yüksək qiymətləndiririk.

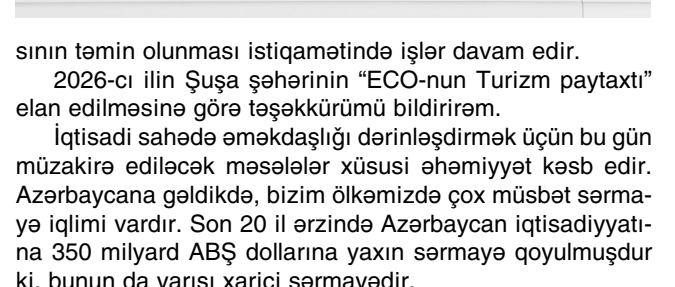
Bu qətnamə ilə yanaşı, Nazirlər Şurasının yekunlarına dair “İstanbul Bəyannaməsi”ndə indiki Ermənistan ərazisindən zorla qovulmuş azərbaycanlıların geri qayıdış hüququ təsdiqlənir və Ermənistanın Qərbi Azərbaycan ictimaiyyəti ilə dialoqu rədd etməsi qınanılır.

Qərbi azərbaycanlıların Ermənistandakı öz dədə-baba torpağına sülh yolu ilə qayıdışının təmin edilməsi sahəsində səylər bundan sonra da davam etdiriləcək. Xanımlar və cənablar, Azərbaycan ECO-nun içində həmişə fəal iştirak etmişdir. ECO-ya üzv ölkələrlə əlaqələrimiz uğurla inkişaf edir. Keçən il tarixdə ilk dəfə olaraq ECO məkanında COP29 konfransı keçirilmişdir. Bu konfransda 197 ölkə, 70 dövlət və hökumət başçısı iştirak etmiş, 77 min şəxs qeydiyyatdan keçmişdir.

Konfransda əldə edilmiş əsas nailiyyətlər inkişaf etməkdə olan ölkələrə maliyyə yardımının 100 milyarddan 300 milyard ABŞ dollarına qədər artırılması, İtki və Zərər Fondunun işlək vəziyyətə gətirilməsi və karbon bazarları barədə razılaşmalardan ibarət olmuşdur.

Azərbaycanın təşəbbüsü ilə bu il ilk dəfə ECO Həftəsi keçirilir. Şuşada ECO-nun Biznes-Forumunu, Ağdamda Gənclər Forumu, Laçında isə Qadınlar Forumu təşkil edilmişdir. Forumda iştirak etmiş nümayəndələr bu gün burada görülmüş işlərlə bağlı məruzələr təqdim edəcəklər.

ECO-nun Azərbaycanda yerləşəcək Tədqiqat Mərkəzinin və Təmiz Enerji Mərkəzinin fəaliyyətə başlama-

sının təmin olunması istiqamətində işlər davam edir. 2026-cı ilin Şuşa şəhərinin “ECO-nun Turizm paytaxtı” elan edilməsinə görə təşəkkürümü bildirirəm.

İqtisadi sahədə əməkdaşlığı dərinləşdirmək üçün bu gün müzakirə ediləcək məsələlər xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycana gəldikdə, bizim ölkəmizdə çox müsbət sərmayə iqlimi vardır. Son 20 il ərzində Azərbaycan iqtisadiyyatına 350 milyard ABŞ dollarına yaxın sərmayə qoyulmuşdur ki, bunun da yarısı xarici sərmayədir.

Ardı Səh. 3

Xankəndidə İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının 17-ci Zirvə görüşü keçirilib

Əvvəli-Səh-2

Bu gün Azərbaycan bir çox ölkələrin enerji təhlükəsizliyini təmin edir və müxtəlif qaz boru kəmərləri vasitəsilə 12 ölkəyə təbii qaz ixrac edir. Bu göstəriciyə görə biz dünyada ön sıralardayırıq.

Şərq-Qərb və Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizləri Azərbaycan ərazisindən keçir və ECO-ya üzv ölkələrin əksəriyyəti bu dəhlizlərdən istifadə edir. Əziz dostlar, əminəm ki, bugünkü müzakirələrimiz səmərəli olacaq və ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın daha da inkişafına öz müsbət töhfəsini verəcək."

Sonra İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının 16-cı Zirvə görüşünün sədri, Özbəkistan Respublikasının Prezidenti Şavkat Mirziyoyev çıxış edib. Prezident Şavkat Mirziyoyev: "Nadir tarixi və mədəni irsi təcəssüm etdirən gözəl Xankəndi şəhərində, qədim Qarabağ torpağında sizinlə görüşməkdən olduqca məmnunam. Əsl qardaşlar kimi biz bu bölgənin sülh və inkişaf məkanına çevrilməsindən çox şadıq. Mən ECO Zirvə görüşünü bu torpaqda yüksək səviyyədə təşkil etdiyinə və səmimi qonaqpərvərlik göstərdiyinə görə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Zati-ali-ləri İlham Əliyevə ən dərin təşəkkürümü bildirmək istəyirəm.

Daşkənddə tarixi görüşümüzdən sonra təşkilatın təsisat imkanlarının gücləndirilməsində və yeni sahələrdə əməkdaşlığın qurulmasında nəzərəcarpan irəliləyiş sizinlə birgə əldə edilmişdir. Fərsətdən istifadə edərək, təşkilatımızda Qazaxıstan Respublikasının səmərəli sədrliyini qeyd etmək istəyirəm.

Biz, həmçinin məmnunuq ki, uzun fasilədən sonra Əfqanıstanın keçid hökuməti Zirvə görüşümüzdə öz nümayəndə heyəti ilə iştirak edir. Əslində, biz qonşu Əfqanıstanı təşkilatımızın ayrılmaz hissəsi, geniş iqtisadi əməkdaşlığın və regional nəqliyyat proseslərinin mühüm üzvü kimi görürük və onu öz tərəfimizdən geniş şəkildə dəstəkləyirik.

Hörmətli görüş iştirakçıları, bu tədbir çətin anlarda baş tutur və dünya ictimaiyyəti mühüm mərhələlərdən keçir. Bu, tam aydındır. Çünki münaqişə və mübahisələrin əksər hissəsi təşkilatımızın ərazisində baş verməkdədir. Son aylarda Cənubi Asiya və Orta Şərqdə baş verən hadisələr hamımızda böyük narahatlıq doğurdu. Beynəlxalq hüquq və global təhlükəsizlik təsisatlarının sarsılması dialoq və əməkdaşlıq imkanlarını daraldır, güc və zorakılığa yol açır. Xüsusən də təşkilatımızın üzvü olan İran İslam Respublikasına qarşı hərbi əməliyyatlar öz növbəsində bütün regionu müharibəyə sürükləmək və böyükmıqyaslı ətraf mühit fəlakətinin baş verməsi təhlükəsini yaratdı. Beləliklə, biz İran ilə İsrail arasında əldə olunmuş atəşkəs razılaşmasını dəstəkləyirik. Bu qərarı regionda gərginliyin azaldılması və sabitliyin bərpası istiqamətində atılan mühüm addım hesab edirik. İnanırıq ki, bu razılaşma diplomatik və konstruktiv danışıqlarla bütün məsələlərin həlli üçün möhkəm əsas yaradacaq. Nəzərə alsaq ki, kütləvi qırğın silahlarının yayılmaması beynəlxalq təhlükəsizliyin ən təxirəsalınmaz məsələlərindən birinə çevrilir, biz bir daha nüvə silahından azad zonaların coğrafiyasını genişləndirmək üçün global ictimaiyyətə çağırış edirik. Qeyd edilməlidir ki, Orta Şərqdə dayanıqlı sülh və sabitlik İsrail-Fələstin münaqişəsinin ədalətli və düzgün həlli olmadan əldə edilə bilməz. Biz beynəlxalq ictimaiyyəti Qəzza zolağında hərbi əməliyyatların dayandırılmasına, aclıq və qeyri-insani şəraitdən əziyyət çəkənlərə humanitar yardımın göstərilməsində bütün maneələrin aradan qaldırılmasına və müstəqil Fələstin dövlətinin BMT-nin qətnamələrinə uyğun qurulmasına öz tərəfimizdən çağırırıq.

Hörmətli görüş iştirakçıları, hər hansı sülh və inkişafın bünövrəsi öncə iqtisadi əməkdaşlığa söykənir. Ona görə təşkilat daxilində tərəfdaşlığımız nəinki təbii, o cümlədən böyük strateji əhəmiyyətə malikdir. Görüşün gündəliyinə uyğun olaraq, mən diqqətinizi bir neçə məsələyə cəlb etmək istəyirəm. Əvvəlcə biz təşkilatımızın orta və uzunmüddətli inkişaf prioritetlərini aydın şəkildə müəyyən etməliyik. Bunun üçün "İqtisadi əməkdaşlığın strateji məqsədləri 2035" adlı konsepsiyayı qəbul etmək zəruridir. Ticarət, sərmayə, nəqliyyat, enerji, sənaye, kənd təsərrüfatı, ekologiya, turizm və təhsil kimi ənənəvi sahələrlə yanaşı, biz, həmçinin innovasiya, süni intellekt və rəqəmsal texnologiyalar üzrə əməkdaşlığın gücləndirilməsinə xüsusi diqqət yetirməliyik. Əmtəə və xidmətlərdə ticarətin asanlaşdırılması, texniki və qeyri-tarif maneələrin tədricən aradan qaldırılması və elektron ticarətin inkişafı xüsusilə vacibdir. Qeyd etmək istərdim ki, qarşılıqlı ticarətimizin cari həcmi aşağı olaraq qalır. 2024-cü ildə bu rəqəm 95 milyard dollar olub və ölkələrimizin ümumi ticarət dövriyyəsinin cəmi 10 faizini təşkil edir. Biz həmin sahədə strateji məsələləri müzakirə etmək üçün bu il Daşkənddə ticarət nazirlərimizin toplantısını keçirməyi və ticarətin asanlaşdırılması sazişinin imzalanmasını təklif edirik. Bundan əlavə, kənd təsərrüfatı, ticarət və əmtəənin məhdudiyyətsiz təchizatı üzrə məlumatların sürətli mübadiləsi üçün "yaşıl dəhlizlər" sistemini yaratmaq çox vacibdir. Sərmayə əməkdaşlığımızı yeni səviyyəyə qaldırmaq üçün "ECO invest" uzunmüddətli programını qəbul etmək və sərmayə mühitinin daha şəffaf və cəlbedici olması təşəbbüsü ilə çıxış etmişik. Bu proqramın əsas məqsədi özəl investorları, bankları və beynəlxalq maliyyə təsisatlarını regionumuzda perspektivli layihələrə cəlb etməkdən ibarətdir.

Digər prioritet sahə də var. Son geosiyasi hadisələr təchizat zəncirlərinin pozulması risklərini bir daha göstərdi, alternativ nəqliyyat dəhlizlərinin strateji əhəmiyyətini nümayiş etdirdi. Bunu biz həmin hadisələrdə gördük. Çin-Qırğızıstan-Özbəkistan dəmir yolu layihəsinin ötən il başlanması mühüm hadisə idi. Gələcəkdə bu dəmir yolu xətti Transəfqan dəhlizi ilə birləşəcək və böyük regionumuzda tranzit şəbəkələrini səmərəli şəkildə bir araya gətirəcək. İnanırıq ki, məhz rəqəmsal nəqliyyat və gömrük ofisinin yaradılması təşəbbüsünün həyata keçirilməsi labüddür. Çünki bunun sayəsində biz nəqliyyat və logistika sektorlarında rəqəmsallaşmanı sistemli şəkildə təşkil edəcəyik və beləliklə, ekspert səviyyəsində danışıqları daha da gücləndirəcəyik.

Mühüm məsələlərə gəldikdə, yeni aviareyslərin açılması, o cümlədən məhz hava nəqliyyatı şirkətləri arasında əməkdaşlığın innovativ şəkildə həyata keçirilməsi, marketing strategiyalarının gücləndirilməsi turizm və aviasiya sektorlarının inkişafına böyük təkan verəcək. Bu məsələlərin müzakirəsi məqsədilə Səmərqənddə Milli Hava Yolu Şirkətləri Forumunun təşkil olunmasını təklif edirik. Ümumiyyətlə, təşkilatımız daxilində turizm xidmətlərinin daha da genişləndirilməsi ilə bağlı yol xəritəsinin inkişaf etdirilməsinin bizim bu məqsədə xidmət edəcəyinə əminlik və hesab edirik ki, bu potensial turizm imkanlarımızı iki dəfə artırıcaq.

Mən diqqətinizi digər bir mühüm məsələyə cəlb etmək istəyirəm. Əsas məsələ ondan ibarətdir ki, bizim hökumətlər global iqlim gündəliyində öz səylərini əlaqələndirməli və birləşdirməlidirlər. Biz Bakıda COP29 global iqlim sammitinin uğurla keçirilməsindən sonra əldə edilmiş razılaşmaların və öhdəliklərin tam şəkildə icrasını qəti şəkildə dəstəklə-

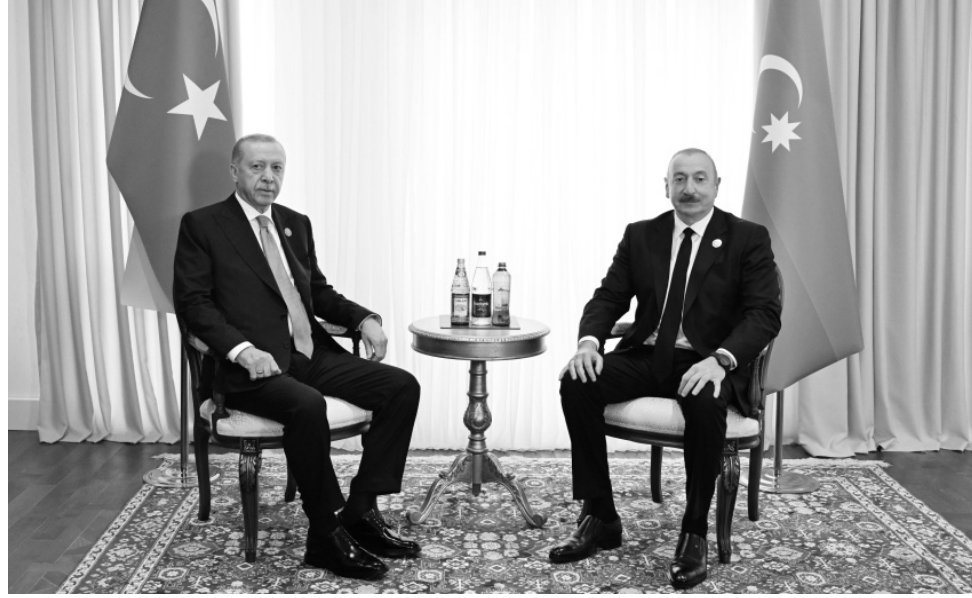

yirik. Biz, eyni zamanda, təşkilatımızın məhz quraq yerlərdə ağacların əkilməsinə, o cümlədən istirahət zonalarının yaradılmasına yönəlmiş "Yaşıl təşəbbüsü"nü dəstəkləyirik."

Tədbir digər çıxışlarla davam edib. Zirvə görüşünə yekun vuran Prezident İlham Əliyev bildirib ki, Xankəndi Zirvə görüşü bizim dostluğumuzun daha bir bariz nümunəsinə çevrildi. Dövlətimizin başçısı əmin olduğunu bildirib ki, səsləndirilən fikirlər və təkliflər katiblik tərəfindən ümumiləşdiriləcək və ECO-nun gələcək fəaliyyətində, o cümlədən 2026-2035-ci illər üçün inkişaf sənədinin hazırlanmasında nəzərə alınacaq.

Etibar və nüfuz ünvanı – AZƏRBAYCAN!

*Prezident İlham Əliyev
Xankəndidə Türkiyə
Prezidenti Rəcəb Tayyib
Ərdoğanla, Pakistanın Baş
naziri Məhəmməd Şahbaz
Şəriflə və İran Prezidenti
Məsud Pezeşkian ilə
görüşüb, Birləşmiş Ərəb
Əmirliklərinin sənaye və
qabaqcıl texnologiyalar
nazirini qəbul edib.*

Azərbaycanın xarici siyasətində prioritet istiqamətlərdən biridir.

İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının Zirvə görüşünün Azərbaycanda, Xankəndi şəhərində təşkil edilməsini və gələn il İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Zirvə görüşünün ölkəmizdə keçiriləcəyini vurğulayan dövlətimizin başçısı bütün bunları İslam dünyası tərəfindən ölkəmizə olan etimadın və hörmətin növbəti nümunəsi kimi qiymətləndirdi. İran İslam Respublikasının Prezidenti də İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının Zirvə görüşünün yüksək səviyyədə təşkilinə görə təbriklərini çatdırdı.

Azərbaycana rəsmi səfərini və keçirilmiş görüşləri məmnunluqla xatırlayan Məsud Pezeşkian səfərin nəticəsi olaraq Azərbaycan-İran əlaqələrində yeni səhifənin açıldığını vurğuladı, bu xüsusda, artıq Bakı ilə Tehran, Bakı ilə Təbriz arasında təyyarə reyslərinin artırılmasını, Ağbənd-Kələlə avto-

Prezident İlham Əliyev iyulun 4-də Xankəndidə Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanla görüşüb. Rəcəb Tayyib Ərdoğan Xankəndi şəhərində İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının 17-ci Zirvə görüşünün yüksək səviyyədə keçirildiyini vurğuladı. Dövlətimizin başçısı Zirvə görüşündə iştirak etdiyinə görə Türkiyə Prezidentinə minnətdarlığını bildirdi.

Söhbət zamanı qardaşlıq və strateji müttəfiqlik münasibətlərimizin bütün sahələrdə uğurla inkişaf etdiyi bildirildi. Rəcəb Tayyib Ərdoğan bir daha vurğuladı ki, qardaş Türkiyə hər zaman və hər bir məsələdə qardaş Azərbaycanın yanındadır. Türkiyə Prezidenti qeyd etdi ki, bu, həmişə belə olub və bundan sonra da belə olacaqdır.

Dövlətimizin başçısı Rəcəb Tayyib Ərdoğanın bu sözlərinə görə təşəkkürünü bildirərək öz növbəsində vurğuladı ki, Azərbaycan da həm sevincli, həm də kədərli günlərdə həmişə qardaş Türkiyənin yanındadır. Azərbaycan və Türkiyə prezidentləri, həmçinin əməkdaşlığımızın perspektivlərinə və qarşılıqlı maraq doğuran məsələlərə dair fikir mübadiləsi apardılar.

Dünən Xankəndidə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Pakistan İslam Respublikasının Baş naziri Məhəmməd Şahbaz Şəriflə görüşüb. Pakistanın Baş naziri İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının 17-ci Zirvə görüşünün yüksək səviyyədə təşkil edildiyini deyərək, Təşkilatın daha da güclənməsi istiqamətində Azərbaycanın səylərini yüksək qiymətləndirdi.

Məhəmməd Şahbaz Şərif ölkələrimiz arasında qardaşlıq əlaqələrinin daha da inkişaf etdiyinə vurğuladı və bu ilin mayında Laçın şəhərinə səfərini, Azərbaycan-Türkiyə-Pakistan formatında keçirilmiş üçtərəfli görüşü məmnunluqla xatırladı. Baş nazir Qarabağda, o cümlədən Xankəndi şəhərində aparılan genişmiqyaslı bərpa-quruculuq işlərini qeyd etdi. Azərbaycanla

Pakistan arasında ikitərəfli əlaqələrin bütün sahələrdə, o cümlədən siyasi, iqtisadi, ticarət, sərmayələr, enerji və digər istiqamətlərdə uğurla inkişaf etdiyinə vurğuladı. Dövlətimizin başçısı dəvəti qəbul edib bu Zirvə görüşündə iştirakına görə Pakistanın Baş nazirinin təşəkkürünü bildirdi.

Prezident İlham Əliyev də öz növbəsində Pakistanın Baş nazirinin Laçına səfərini, üçtərəfli formatda aparılmış müzakirələri məmnunluqla xatırladı. Söhbət zamanı ölkələrimiz arasında beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində əməkdaşlıq məmnunluqla qeyd olundu, regional məsələlərə dair fikir mübadiləsi aparıldı.

Iyulun 4-də Xankəndidə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevlə İran İslam Respublikasının Prezidenti Məsud Pezeşkianın görüşü olub. Dövlət başçıları söhbət zamanı Azərbaycanla İranın dost, qonşu, qardaş ölkələr olduqlarını vurğulayaraq, ölkələrimiz arasında mədəni, etiqad, ənənələr, etnik baxımdan qohumluq və qardaşlıq əlaqələrinin mövcudluğunu qeyd etdilər.

Dövlətimizin başçısı dəvəti qəbul edib İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının 17-ci Zirvə görüşündə iştirakına görə İran İslam Respublikasının Prezidenti Məsud Pezeşkiana təşəkkürünü bildirdi, onun bu səfərinin və keçirilən görüşün Azərbaycan-

İran ikitərəfli əlaqələrinin, həmçinin İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı çərçivəsində əməkdaşlıq məsələlərinin müzakirəsi baxımından əhəmiyyətli olduğunu dedi.

Məsud Pezeşkianın bu ilin aprelində ölkəmizə rəsmi səfərinin ikitərəfli əlaqələrimizdə yeni səhifə açıldığını vurğulayan Prezident İlham Əliyev həmin səfər zamanı müzakirə olunan mövzuların həyata keçirilməsi üçün hökumətlərarası komissiya-

nın rəhbərləri və aidiyyəti dövlət qurumları tərəfindən ardıcıl surətdə işlərin aparıldığını qeyd etdi.

Dövlətimizin başçısı İsrailə İran arasında qarşıdurmanın baş verməsindən dərhal sonra İrana qarşı olan bu hərəkətlərin Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyi tərəfindən qınanıldığını bildirdi. Prezident İlham Əliyev bu qarşıdurmada İranın rəsmi və mülki şəxslərinin həlak olması ilə əlaqədar bir daha Azərbaycan tərəfinin İran xalqına başsağlığını çatdırdı, Azərbaycan dövlətinin və xalqının İran dövləti və xalqı ilə həmrəyliyinə, dəstəyini ifadə etdi. Dövlətimizin başçısı Azərbaycanın həmişə haqq-ədalətin tərəfdarı olduğunu vurğuladı. Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, müsəlman ölkələri, o cümlədən qonşu dövlətlər ilə əlaqələrin inkişaf etdirilməsi

mobil yolu körpüsünün tikintisi istiqamətində işlərin aparılmasını qeyd etdi və digər sahələrdə əməkdaşlıq məsələlərinə toxundu.

İran Prezidenti İsrailə baş vermiş qarşıdurma zamanı Azərbaycanın göstərdiyi dəstəyə və həmrəyliyə görə minnətdarlığını bildirdi. Görüşdə qarşılıqlı maraq doğuran məsələlərə, həmçinin ECO çərçivəsində əlaqələrin genişləndirilməsinə dair ətraflı fikir mübadiləsi aparıldı.

Prezident İlham Əliyev iyulun 4-də Xankəndidə Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin sənaye və qabaqcıl texnologiyalar naziri Sultan Əhməd Əl-Cabirin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib. Qonaq Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidenti Şeyx Məhəmməd bin Zayed Al Nəhyanın salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Şeyx Məhəmməd bin Zayed Al Nəhyana çatdırmağı xahiş etdi.

Sultan Əhməd Əl-Cabir İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının Xankəndi şəhərində keçirilən 17-ci Zirvə görüşünün işinə uğurlar arzuladı. Qonaq Qarabağda və Şərqi Zəngəzurda həyata keçirilən bərpa-quruculuq işlərinin, həmçinin bu ərazilərin təbiiatının onda böyük təəssürat hissi oyatdığını dedi. Görüşdə Azərbaycanla Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri arasında münasibətlərin hər iki ölkənin liderlərinin baxışlarına uyğun olaraq məhz strateji müstəvidə inkişafından məmnunluq ifadə edildi.

Azərbaycan ilə Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində bir-birini dəstəklədiyi vurğulandı. Söhbət zamanı "Masdar" şirkətinin Azərbaycanda fəaliyyəti, bərpaolunan enerji sahəsində əməkdaşlıq və strateji fəaliyyət proqramları, bu istiqamətdə gələcək layihələrə dair fikir mübadiləsi aparıldı. Görüşdə, həmçinin enerji, turizm, humanitar və mədəniyyət sahələrində əməkdaşlıq məsələlərinə toxunuldu.

ƏKSƏRİYYƏTİ VƏTƏNPƏRVƏRDİRLƏR”

2016-cı il 3 iyun tarixində keçirilən Dünya Azərbaycanlılarının IV Qurultayı da ölkəmizin tarixinə ictimaiyyətə gətirəcək hadisələrdən biri kimi yazıldı. Çünki dünya azərbaycanlılarını təmsil edən əsas diaspor təşkilatlarının nümayəndələri, rəhbərləri Azərbaycana - doğma Vətənə gəlmişdilər. Bu birliyin və həmrəyliyin nümayişi idi. Dünya Azərbaycanlılarının IV Qurultayının rəsmi açılışında Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev çıxışında "Mən çox istəyirəm ki, xaricdə fəaliyyət göstərən diaspor təşkilatları da bir nöqtəyə vursunlar və birləşsinlər. Belə olan halda, onların gücü də, ictimaiyyət tərəfindən onlara qarşı hörmət də artacaq", - deyərək, birliyin əsas məsələlərdən olduğunu diqqətə çatdırmışdır: "Xüsusilə, nəzərə alsaq ki, bütün azərbaycanlılar, onların böyük əksəriyyəti vətənpərvərdirlər, Vətənə bağlıdırlar. Onlar istəyirlər ki, Azərbaycan dövləti daha da güclənsin, daha da qüdrətli dövlətə çevrilsin". Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev müstəqilliyimizin ilk illərində, zəif olmağımızdan istifadə edən erməni diasporunun uzun illərdir ki, dünyada bizə qarşı çox çirkin kampaniya apardığını və bu kampaniyanın tərkib hissəsinin Azərbaycanı antidemokratik, Ermənistanı isə yazıq, "blokada" şəraitində olan ölkə kimi təqdim etmək məqsədi daşdığını bildirmişdi: "Azərbaycanda bu illər ərzində diaspor təşkilatları ilə qurulan iş yeni bir mərhələyə gəlib çatıb. Dünyanın müxtəlif yerlərində tədbirlər keçirilir, dünya ictimaiyyəti Azərbaycan realıqları ilə daha geniş şəkildə tanış ola bilirlər".

Dünya azərbaycanlıları vahid amalda birləşib!

Bu gün xalqımızın bir qism nümayəndələri – azərbaycanlılar dünyanın müxtəlif nöqtələrində yaşayırlar və öz fəaliyyətlərini məhz yaşadıkları ölkələrdə davam etdirirlər. Planetimizin qitələrinə səpələnmiş azərbaycanlılar digər xalqların nümayəndələrinin öz vətəninə inkişafı yolunda həyata keçirdikləri genişmiqyaslı layihələrin, tədbirlərin icrasında yaxından iştirak etməklə yanaşı, vətənimizin inkişafı, tərəqqisi və digər məsələlərdə yaxından iştirak edərək öz töhfələrini verirlər. Dünya azərbaycanlılarının təşkilatlanması, müstəqil Azərbaycan Respublikası ilə siyasi, iqtisadi, mədəni və mənəvi əlaqələrin inkişaf etdirilməsində bu qərar son dərəcə əhəmiyyətlidir. Müxtəlif ölkələrdə yaşayan azərbaycanlıları bir araya gətirmək, bir məslək və ideya ətrafında birləşdirmək, əlbəttə ki, azərbaycançılıq məfkurəsindən yaranan amaldır. Təbii ki, ötən əsrin 90-cı illərinin əvvəllərində müstəqillik əldə etmiş Azərbaycanda ideya əsas prioritetlərdən biri elan edilərək, bu istiqamətdə ardıcıl işlər görülməyə başlandı. Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra dövlətin qarşısında duran əsas vəzifələrdən biri də xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlıların təşkilatlanması, onların ölkəmizin ümumi maraqlarının müdafiəsi işinə cəlb edilməsi idi.

Ölkəmizdə milli diaspor fəaliyyətinin təməli Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri Ümummilli Lider Heydər Əliyev tərəfindən 1991-ci il dekabrın 16-da imzalanan "Dünya azərbaycanlılarının həmrəylik və birlik günü haqqında" qərarla qoyulub. 1993-cü ildə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışı, digər sahələrdə olduğu kimi, diaspor quruculuğu işində də əsaslı dönüş yaratdı. Dünya azərbaycanlılarının vətənə əlaqələrini inkişaf etdirmək, soydaşlarımızın milli özünəməxsusluğunu qoruyub saxlamaq, diasporun potensialından milli maraqlarımızın daha etibarlı şəkildə qorunması istiqamətində faydalanmaq, diasporlararası əlaqələri genişləndirmək kimi məqsədləri reallaşdırmaq üçün mühüm addımlar atıldı.

AZƏRBAYCANÇILIQ İDEYASI ƏTRAFINDA SOYDAŞLARIMIZIN BİRLİK VƏ HƏMRƏYLİYİ

Dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan soydaşlarımızın və həmvətənlərimizin müstəqil Azərbaycan Respublikası ilə əlaqələrinin daha da möhkəmləndirilməsi, onlar arasında birliyin və həmrəyliyin təmin olunması kimi məsələlərin, zərurətini nəzərə alaraq, Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayının keçirilməsi haqqında 2001-ci ilin may ayının 23-də Ümummilli Lider Heydər Əliyevin məlum Sərəncamı bu ideologiyaya gerçəkləşməsinə istiqamətləndi. Qurultay

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin "Xaricdə Yaşayan Azərbaycanlılarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin yaradılması haqqında" 5 iyul 2002-ci il tarixli Fərmanından 23 il ötür

milli ideologiyamız olan azərbaycançılıq ideyası ətrafında soydaşlarımızın birlik və həmrəyliyinə nümayiş etdirdi. Qurultayda Ulu Öndər Heydər Əliyev qurultayın məqsədinə, qarşıya qoyulan məsələlərə aydınlıq gətirərək, bildirmişdi ki, hamımız - siz də, biz də çox iş görməliyik ki, Azərbaycanın güclü diasporu yaransın: "Müxtəlif ölkələrdə yaşayan azərbaycanlılar daha da güclənsinlər. İqtisadi cəhətdən daha da möhkəmlənsinlər, yaşadıkları ölkələrin ictimai-siyasi həyatında fəal iştirak edə bilsinlər və o ölkələrin həyatına öz təsirlərini göstərə bilsinlər. Beləliklə də, müxtəlif ölkələrdə Azərbaycanın müstəqilliyini, onun xarici siyasətini təbliğ etməklə yanaşı, Azərbaycanın problemlərinin həll olunmasına yardım etsinlər. Hesab edirəm ki, dünya azərbaycanlıları bu yol ilə getməlidir və bu yolda hələ istifadə olunmamış böyük imkanlar vardır. Bu gün işinə başlayan qurultay da, məhz bu məqsədi daşıyır".

DÜNYANIN 5 QİTƏSİNDƏ MƏSKUNLAŞAN AZƏRBAYCAN DİASPORU

Bir il sonra 5 iyul 2002-ci il tarixində Ümummilli Lider Heydər Əliyevin "Xaricdə Yaşayan Azərbaycanlılarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin yaradılması haqqında" imzaladığı Fərman tarixi hadisəyə çevrildi. Artıq imzalanan bu rəsmi sənəddən bu gün 23 il keçir. Tarixi dövr ərzində görülmüş işlərin miqyası ildən-ilə artmışdır. Azərbaycan diaspor təşkilatları həm kəmiyyət, həm keyfiyyət baxımından böyük yol keçmiş, güclənmiş, bu gün dünya miqyasında azərbaycanlılar və onların təmsil etdikləri təşkilatlar önəmli rol oynayırlar.

Bu gün əsas Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyev tərəfindən qoyulan diaspora quruculuğu siyasəti Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin qayğısı və yüksək diqqəti sayəsində uğurla davam etdirilir. Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin 2008-ci il 19 noyabr tarixli 54 sayılı Sərəncamı ilə Xarici Ölkələrdə Yaşayan Azərbaycanlılarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin əsasında Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsi yaradıldı. Azərbaycan diasporu təşkilatlanaraq, ölkəmizin milli maraqlarını əzmlə qoruyan bir qüvvəyə çevrilib. Azərbaycan diasporunun məskunlaşma coğrafiyasının miqyası sonsuzdur. Dünyanın 5 qitəsində məskunlaşan soydaşlarımızın siyasi, iqtisadi və sosial-mədəni fəaliyyəti yaşadıkları ölkələr, oradakı şərait və mənəvi dəyərlər kimi müxtəlifdir. Lakin problemlərə və çətinliklərə baxmayaraq, azərbaycanlılar hər zaman öz milli mənsəbiyyətini, adət-ənənələrini, mənəvi-əxlaqi dəyərlərini qayğı ilə qoruyub-saxlayıb və tarixi Vətənə əlaqələrini itirməyiblər. Bu gün dünyanın müxtəlif ölkələrində diasporumuzun mövcudluğu da, məhz bu amillə bağlıdır. Azərbaycanlılar Amerika qitəsinin şimal, mərkəzi və cənub hissəsində daha çox məskunlaşıblar.

“BÜTÜN AZƏRBAYCANLILAR, ONLARIN BÖYÜK

DÜNYA AZƏRBAYCANLILARININ ZƏFƏR QURULTAYI

Diasporumuzun gördüyü işlər yaşadıkları ölkələrin siyasi həyatına təsir edəcək səviyyəyə yüksəlir. Prezident İlham Əliyevin bu sahədə ardıcıl və qətiyyətli, məqsədyönlü və prinsiplial siyasət aparması, deməyə əsas verir ki, Azərbaycan diasporu güclənib, doğma Vətənin tələyüklü problemlərinin həllində yaxından iştirak edir. Bu gün artıq Azərbaycan tarixi günlərlə zəngin olan dövrünü yaşayır. Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı Şuşa şəhərində keçirilən Dünya Azərbaycanlılarının V Qurultayı - Zəfər Qurultayı ölkəmizin ictimai-siyasi həyatında mühüm hadisə olmaqla yanaşı, dünya azərbaycanlılarının fəaliyyət dövründə yeni mərhələnin başlanğıcı kimi tarixləşdi. Dünyanın 65 ölkəsindən 400 nəfərə yaxın diaspor nümayəndəsinin iştirakı ilə keçirilən Qurultayda Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin çıxışı zamanı verdiyi mesajlar xaricdəki azərbaycanlıların növbəti beş ildə fəaliyyəti üçün yol xəritəsi müəyyənləşdirməklə yanaşı, Azərbaycan diasporu qarşısında yeni vəzifələr də qoymuş oldu. Qələbə qazanmış Azərbaycan xalqının Zəfər Qurultayı 2020-ci il Vətən müharibəsində Azərbaycan xalqının böyük Qələbəsindən sonra keçirilən ilk qurultay idi. Prezident İlham Əliyev Dünya Azərbaycanlılarının V Qurultayında çıxışı zamanı "Şuşada keçirilən Qurultayın çox böyük tarixi mənası var", - deyərək bildirib ki, bu gün Azərbaycan yeni dövrə qədəm qoyub: "Biz otuz il işğal edilmiş ölkə kimi yaşamışıq. Bu, bizim üçün çox ağır idi - mənəm üçün Prezident kimi, hər bir vətəndaş üçün, sizin üçün - xaricdə yaşayan azərbaycanlılar üçün". Bu gün vəziyyətin tam fərqli olduğunu vurğulayan Azərbaycan Prezidenti diqqətə çatdırıb ki, bu gün alınmış açıqdır, bu gün üzümüz gülür, bu gün başımız diki və həmişə belə olacaq: "Mən tam əminəm ki, bundan sonra Azərbaycan xalqı müzəffər xalq kimi əbədi yaşayacaq, Azərbaycan dövləti qalib dövlət kimi əbədi yaşayacaq. Biz öz torpağımızda - yiq. Bu torpaqda möhkəm dayanmışıq və heç kim heç vaxt bu torpaqlardan bizi tərpədə bilməz".

Müharibədən sonra yaranmış yeni realıqları, tarixi Zəfərin realıqlarını, həqiqətləri dünya ictimaiyyətinə çatdırmaqda xaricdə yaşayan azərbaycanlıların, diaspor təşkilatlarının da üzərinə böyük məsuliyyətlər düşür. Əlbəttə ki, Azərbaycan mədəniyyətinin incisi olan Şuşada keçirilən Zəfər Qurultayı soydaşlarımızın yaşadıkları ölkələrdə fəaliyyətlərini daha əzmlə davam etdirmələrinə təkan oldu. Qurultay iştirakçıları qısa müddət ərzində Zəfər yolunun çəkildiyini, Füzuli Beynəlxalq Hava Limanının inşasını, energetika sisteminin qurulduğunu, yeni evlərin tikildiyini, qədim tarixi mədəni-dini abidələrimizin bərpa olunduğunu gözəli ilə gördülər. Zəfər Qurultayı bir daha dünyaya azərbaycanlıların möhkəm həmrəyliyinə, birliyinin mesajı oldu.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

Müasir tibb inqilab edir desək, bəlkə də ən doğru ifadəni işlətmiş olarıq. Amma bu inqilab həmişə insanlığın xeyrinə olmur, onu da etiraf edək. Öz görünüşündən narazı olanların əl atdığı tibbi müdaxilələr hər gün daha da çoxalır. Bununla paralel, öz görünüşündən narazı olan insanların sayı da getdikcə artır. İnsanlar bir şeyin fərqi deyil ki, bu istəklərin arxasında böyük risklər də var. Son ayların populyar tibbi müdaxilələrindən biri də lazerlə göz rənginin dəyişdirilməsidir.

Göz rənginin dəyişməsi mümkündürmü?

Əvvəl bu sualın cavabı birmənalı olaraq “xeyr” idi, amma indi gözlərə cihaz vasitəsi ilə müdaxilə edərək rəngini dəyişmək olur. Maraqlıdır, bunu necə edirlər? Gözə rəng verən təbəqənin adı irisdir. İris gözün şəffaf təbəqəsi olan buynuz qışanın düz arxasında yerləşən təbəqədir. İnsanın göz rəngini təyin edən əsas pigment isə melanindir. Daha az melanin gözlərin daha açıq rəngli olması deməkdir, dolayısı ilə daha çox melanin daha tünd göz rəngidir.

Yeni doğulanlarda iris nisbətən açıq rəngdə olur, lakin ilk aylarda rəng tündləşə bilər. Səbəbi də zamanla melanin pigmentinin əmələ gəlməsidir. Ancaq insanda melanin sintezinin miqdarı genetik faktorlardan asılı olduğundan, insanın göz rəngi də irsi faktorlara əsaslanı bilər. İrisin son tonu beş yaşa qədər, bəzi insanlarda isə 10 yaşa qədər formalaşır. Bu müddət ərzində bədəndə melaninin miqdarı artır, bu da rəngin intensivliyinə təsir göstərir. Bundan sonra göz rəngi həyat boyu dəyişməz qalır. İrisin kölgəsindəki hər hansı bir dəyişiklik isə patologiyaların prosesin səbəbidir.

Göz başqa cür rəngləyə bilərmi?

Gözün rənginin lazer üsulu ilə dəyişməsi texnikası amerikalı həkim Qreq Homer tərəfindən hazırlanıb. Göz rəngini dəyişdirmək üçün lazer texnologiyasının yaratıcısı Stroma Medical şirkəti bu əməliyyatın heç bir təhlükəsinin olmadığını iddia edir. Texnologiyanın müəllifi doktor Qreqq Homer hesab edir ki, melanin pigmenti yalnız irisin yuxarı hissəsindən çıxarılır. Bununla belə, bir çox oftalmoloq şirkətin bu mövqeyi ilə razılaşmır, metodun tam təhlükəsizliyi haqqında danışmaq üçün hələ tez olduğunu deyirlər. Bu texnologiyanın yaxın tarixdə ortaya çıxdığını nəzərə alsaq, mütəxəssislər hələ bu prosedurun nəticələrinin yaxşı olduğunu iddia etməyin absurd olduğunu deyir.

Gözün rənginin tibbi müdaxilə ilə dəyişdirilməsi ideyası oftalmoloji cərrah Delary Alberto Kan tərəfindən hazırlanıb və patentləşdirilib. Lakin bu ideya gözə implant yerləşdirilməklə rəng dəyişikliyinə nəzərdə tutur. Əməliyyat buynuz qışa ilə iris arasında implantın quraşdırılmasını təmin edir. Prosedur ambulator şəraitdə lokal anesteziya altında aparılır, irisin dibində kəsik icra edilir. Bundan sonra, bükülmüş bir silikon o kəsikdən içəri implant yerləşdirilir, implant gözün içərisində açılır və gözünüz istədiyiniz formanı alır.

Qeyd etdiyimiz kimi, insanın göz rəngini müəyyən edən əsas faktor melanin pigmentinin miqdarıdır. Qəhvəyi gözlü insanlarda irisin daxili və xarici hissələrində çox miqdarda, açıq göz rəngi olan insanlarda isə bir neçə dəfə az olur. Rəngin doyması melaninin miqdarından asılıdır. Gözün rənginin dəyişdirilməsi zamanı lazer şüası pigmenti məhv

Keratopigmentasiya: dəb sizi kor edə bilər

edir, bu da irisin xarici təbəqəsində göz rənginin açılmasına gətirib çıxarır. Əməliyyatdan sonra bir neçə gün ərzində göz rəngi pigment hüceyrələrinin ölməsi səbəbindən əməliyyatdan əvvəlkindən də tünd ola bilər, amma sonra irisin nəzərəcərpacaq dərəcədə açılması baş verir. Bilmək lazımdır ki, pigment hüceyrələri bərpa olunmur.

32 min həkim “olmaz” deyir

Amerika Oftalmologiya Akademiyası, Amerika Qlaukoma Cəmiyyəti və Oftalmoloqlar Assosiasiyası sağlam gözlərə potensial zərər verə biləcəyi üçün irisin rəngini dəyişdirmək üçün estetik əməliyyat keçirməyi qətiyyətlə rədd edir. Amerika Oftalmologiya Akademiyası dünyanın ən böyük göz həkimləri və cərrahlar birliyidir. Ötən ilin yanvar ayında mətbuatda yayımlanan açıqlamada Amerika Oftalmologiya Akademiyasının klinik nümayəndəsi Joan Giaconi 32,000 həkimdən ibarət bu global birliyin bu əməliyyatın qəti əleyhinə olması barədə açıqlama da verdi. Akademiyaya göz rəngindən məmnun olmayanlar üçün yeganə təhlükəsiz üsulu linzalar hesab edir, lakin tövsiyə edir ki, göz rəngini dəyişdirməyin ən təhlükəsiz yolu rəngli kontakt linzalar üçün uyğun namizəd olub-olmadığınızı öyrənməkdir, bu linzalar yalnız təyin edildiyi kimi taxılmalı, buraxılmalı və ixtisaslı göz sağlamlığı mütəxəssisi tərəfindən quraşdırılmalıdır.

Dünyanın ən məşhur nəşrləri bu əməliyyatın riskləri haqqında tanınmış həkimlərin açıqlamalarını yayımlayır. “The Guardian” nəşri yazır ki, Londondakı Moorfields özəl göz xəstəxanasında məsləhətçi göz cərrahı və oftalmoloqu, məşhur həkim Aleks Day bildirir ki, bu proseduru bütün ixtisaslı oftalmoloqlar zərərli hesab edir: “Böyük Britaniyada bu əməliyyat sırf zərərlərinə görə qadağandır, amma etdirmək istəyənlər başqa ölkələrə gedib edə bilərlər. Unudurlar ki, sonrakı aylarda potensial ağırlaşmalar, korluq yaşa bilərlər. Bu insanlar sağlam gözləri olan insanlardır, gözlərində heç bir problem yoxdur, amma sonra gedib sırf kosmetik səbəblərdən göz sağlamlığına və görmə qabiliyyətinə böyük və uzunmüddətli zərər verə biləcək bir prosedura etdirlirlər”.

Bundan sonra İspaniya Oftalmologiya Cəmiyyəti də bu prosedurdan sonra yarana biləcək təhlükələrə görə insanları xəbərdar edib. Gözlərinin rəngini dəyişmək üçün lazer texnologiyasından istifadə edənlərin kor qala biləcəyi təhlükəsinə diqqətə çatdıran Cəmiyyət İspaniyada bu əməliyyatın kütləviləşməsi ehtimalından çəkinir. Rusiyalı məşhur oftalmoloq-cərrah Arseniy Kojuhov da bu əməliyyatın gözlərə qarşı zərərli olmasını bildirir: “Müdaxilə gözlərə və onların fəaliyyətinə gözlənilməz təsir göstərə bilər. Bu metodun kəfayət qədər yeni olduğunu nəzərə alsaq, həyata keçirilən əməliyyatların nəticələri haqqında çox az məlumat və statistika var. Gözdən pigmentin çıxarılması işığa həssaslığın pozulmasına, cütgörməyə səbəb ola bilər. Katarakt, qlaukoma, görmə kəskinliyinin azalması kimi daha xoşagəlməz nəticələr də mümkündür. Bir oftalmoloq-cərrah kimi bu əməliyyatı məsləhət görmürəm”.

atın gözlərə qarşı zərərli olmasını bildirir: “Müdaxilə gözlərə və onların fəaliyyətinə gözlənilməz təsir göstərə bilər. Bu metodun kəfayət qədər yeni olduğunu nəzərə alsaq, həyata keçirilən əməliyyatların nəticələri haqqında çox az məlumat və statistika var. Gözdən pigmentin çıxarılması işığa həssaslığın pozulmasına, cütgörməyə səbəb ola bilər. Katarakt, qlaukoma, görmə kəskinliyinin azalması kimi daha xoşagəlməz nəticələr də mümkündür. Bir oftalmoloq-cərrah kimi bu əməliyyatı məsləhət görmürəm”.

Azərbaycanlı həkimlər nə deyir?

Tanınmış oftalmoloq Paşa Qəlbinur da bu əməliyyatın əleyhinədir. Mətbuata verdiyi açıqlamasında bunu belə əsaslandırır: “Gözün rənginin dəyişdirilməsinin bir neçə üsulu var. Onun tövsiyə olunan üsulu rəngli kontakt linzalar geyinməkdir. Bunun da az da olsa gözə zərəri olur. Ancaq əməliyyat vasitəsilə gözün rənginin dəyişdirilməsi cinayətdir. Dünyanın bütün inkişaf etmiş ölkələrində bu əməliyyat qadağan olunub. Bu əməliyyat nəticəsində müxtəlif göz xəstəlikləri inkişaf edir. Bir neçə ildən sonra bu əməliyyatı keçirən şəxslər görmə qabiliyyətini itirirlər. Bəzən lap görmə qabiliyyətini ən qısa vaxtda belə itirirlər. Göz ən həssas yerdir. Görmə orqanı ətraf mühit haqqında bütün duyğu üzvlərindən 90 faiz çox informasiya verir. Ona görə mən də daxil olmaqla dünyanın tanınmış oftalmoloqları bu əməliyyatın əleyhinədir”.

Cərrah-oftalmoloq Cəmil Həsənov bu əməliyyatın insanları gözdən əlil etdiyini deyir: “Eyni psevdooftalmoloqlar tərəfindən pul qazanmaq xatirinə insanlara necə yalan məlumatlar verildiyini çoxdan müşahidə edirəm. Həmişə ümid edirdim ki, insanlar düzgün seçim edəçəklər. Amma təəssüf ki, kəfayət qədər pasiyent sadələşməyə və məlumatsızlıq ucbatından gözdən əlil olur. Bu prosedurdan sonra xroniki quru göz, ektaziyaya, bulanmaya, buynuz qışanın hidropsuna və görmə qabiliyyətinin itirilməsinə gətirib çıxaran buynuz qışanın deformasiyası, yeridilən boyaya reaksiya kimi xroniki fotofobiya, iltihab, uveit, buynuz qışada yeni qan damarlarının əmələ gəlməsi, buynuz qışada çapıq və görmə itkisinə səbəb ola biləcək bakterial və ya göbələk infeksiyası; buynuz qışada boyanın qeyri-bərabər paylanması, boyanın gözün digər təbəqələrinə nüfuz etməsi, miqrasiya və ya boyanın gözə daxil olması səbəbindən rəngin solması, qlaukoma və tam korluq kimi problemlər yaranır.

Tibb üzrə fəlsəfə doktoru öz facebook səhifəsində yazdığı açıqlamada bildirir ki, əgər gözün rənginin dəyişməsi iltihab və ya

buynuz qışanın anadangəlmə anomaliyası səbəbindən gözlərdəki anormal görünüşü, məsələn buynuz qışada bulanma və ya çapıq aradan qaldırmaq üçün edilərsə, bütün fəsadlara bəlkə də göz yummaq olar: “Amma bu, sadəcə olaraq pasiyentin gözünün rəngini dəyişmək istəməsi və israr etməsi səbəbindən edilərsə, ixtisaslı oftalmoloq tərəfindən qəbul edilməzdir. Həkim ən azından, bu əməliyyatın geri dönüşünün olmaması və baş verə biləcək ağırlaşmalar barədə pasiyentə ətraflı məlumat verməlidir, nəinki, pul-qazanc xətinə insanların arzusunda olduğu göz rəngini reklam etməlidir. Dünyanın bütün oftalmoloji cəmiyyətləri “mən gözümün rəngini həmişəlik dəyişmək istəyirəm” səbəbi ilə aparılan bu prosedurun qəti əleyhinədir. Bu gün mavi gözlü, sabah yaşıl gözlü, ertəsi gün qəhvəyi gözlü görünmək istəyirsinizsə, kosmetik (rəngli) kontakt linzalardan istifadə edin”.

Həkim qeyd edir ki, insanları bu əməliyyata göz rənginin dəyişdirilməsi ilə bağlı internetdə yayılan reklam çarxları vadar edir: “Nəticələrini anlamayan insanlar pulsevən həkimlərin təklifi ilə bu uydurmanı qəbul etməyə başlayırlar. Geridönməz nəticə barədə xəbərdarlıq etmək üçün Amerika Oftalmoloqlar Akademiyasının hesabatına

baxa bilər. Hər kəsi insanları məlumatlandırmaqla sağlam gözlərə qarşı bu kaosun dayandırılmağa səsləyirəm”.

Oftalmoloq-cərrah Sevdə Hümətova deyir: “Fikrimcə bu əməliyyatı normal gözlərdə icra edən həkimlər özləri də bu əməliyyatın ağırlaşmaları barədə çox gözəl məlumatlıdırlar. Çünki, çox az da olsa oftalmoloji savadı olan həkim belə buynuz qışanın necə olduğunu və bu rənglərin göz üçün necə toksik olduğunu bilər. Bunu bilmək üçün tibb elmləri doktoru olmağa ehtiyac yoxdur. Amma hansı məqsədlə, hansı əsasla dünya tərəfindən təsdiq olunmamış əməliyyatı edərək kimə nəyi sübut etməyə çalışırlar?”

Biri ala deyir, biri qara göz...

İnsan orqanizminin normal fəaliyyətinə hər hansı müdaxilə həmişə təhlükə daşıyır. Əgər əməliyyat tibbi zərurətdirsə, riski görə almaq olar. Amma bu, sadəcə estetik ambisiya deyilsə, onda müsbət və mənfi cəhətləri ölçüb-biçməli və sağlamlığınızı riskə atmalısanız. Göz kimi vacib orqan olduqda isə iki dəfə düşünmək lazımdır. Həqiqətən göz rənginizi dəyişdirmək istəyirsinizsə, bunu rəngli linzalarla da edə bilərsiniz, amma göz pigmenti ilə oynamaq korluğa dəvətnamə ilə çağırmaq deməkdir.

Qeyd edək ki, bir insanın göz rəngini üç amil müəyyənləşdirir. Birincisi, yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi orqanizmdəki pigment miqdarıdır. Melonin nə qədər çox olarsa, iris bir o qədər tünd olur. İkincisi, irqi və etnik xüsusiyyətlərdir. Gözlərin, dərinin və saçın rəngi insanın hansı irqə mənsub olmasından asılıdır. Üçüncü amil genetikadır. Genlər uşağın hansı gözlərə sahib olacağına həlledici rol oynayır. Onların rəngini 100% proqnozlaşdırmaq mümkün olmur, lakin təqribən 75% hallarda açıq gözlü valideynlər açıq irisli uşaq dünyaya gətirirlər. Valideynlərdən ən azı birində tünd göz varsa, çox güman ki, qəhvəyi gözlü uşaqlar doğulacaq.

Gözlər insan orqanizmində ən həssas orqanlardan sayılır. Onlara münasibət də həssas olmalıdır. Ani qərarla göz rəngini dəyişdirən, qara gözlərini yaşıl etdirən, qəhvəyi gözlüdən mavi gözlüyə çevrilən insanlar bir şəhər oynayıb işıqlı dünyanı görə bilməyə o rəngli gözlərinin bir əhəmiyyəti olacaqmı?

Lalə Mehralı

Müasir dövrdə qloballaşan dünyada çoxdilli təhsil sistemi ölkələrin sosial-iqtisadi və mədəni inkişafında mühüm rol oynayır. Azərbaycanda rus dili tarixi və ictimai əhəmiyyəti baxımından xüsusi yer tutur. Ölkəmizin çoxmillətli və çoxdilli cəmiyyət olması rus dilinin tədrisini yalnız kommunikativ alət kimi deyil, həm də strateji və mədəni körpü kimi dəyərləndirməyə əsas verir. Məktəblərdə rus dili dərslərinin keçirilməsi, şagirdlərin dil bacarıqlarının inkişaf etdirməklə yanaşı, onların dünya ədəbiyyatına, elmi mənbələrə və beynəlxalq informasiya məkanına çıxışını da genişləndirir. Bəs artıq rus dilinin keçirilməsinə davam edilməlidirmi? SİA bu barədə şəhər sakinlərinin fikirlərini öyrənib.

Şəhər sakini Mənzurə Firquliyeva: "Rus dili dərslərinin məktəblərdə keçirilməsi, əslində, zəruri və faydalı bir addımdır. Bu dili bilmək təkcə keçmişlə bağlılıq deyil, həm də gələcək imkanlara açılan bir pəncərədir. Bir çox elmi mənbələr, texniki sənədlər, ədəbiyyatlar rus dilindədir və bu bilik uşaqların dünyagörüşünü genişləndirir.

Digər tərəfdən, ətraf mühitdə — istər iş həyatında, istərsə də gündəlik ünsiyyətə rus dili hələ də istifadə olunur. Buna görə də, bu dili məktəb yaşlarından öyrənmək həm təhsil, həm də praktiki baxımdan çox vacibdir. Əsas məsələ isə odur ki, bu dərslər digər fənlərin, xüsusilə də ana dilinin inkişafına mane olmamalıdır. Düzgün balans qorunduğu halda, rus dili tədrisi yalnız müsbət nəticələr verə bilər".

Şəhər sakini Söhbət Məmmədov: "Məktəblərdə rus dili dərslərinin keçirilməsinə o qədər də razı deyiləm. Əvvəla, uşaqlar hələ öz ana dillərində düzgün yazıb-oxumağı tam öyrənməyiblər, amma artıq başqa bir dildə dərs keçməyə başlayırlar. Bu da onların fikrini yayındırır. Rus dili nə vaxtsa lazım ola bilər, amma hər uşaq üçün yox axı. Hamı rus dilində oxuyacaq, işləyəcək deyər şey yoxdur.

Bir də adam baxır ki, elə bil rus dili bəzi məktəblərdə ana dilindən də üstün tutulur. Niyə belə olmalıdır ki? Bizim öz dilimiz var, öz tariximiz, öz mədəniyyətimiz var. Uşaqlar əvvəlcə onu yaxşı öyrənsinlər.

Azərbaycanda rusdilli məktəblər bağlanmalıdır? - Paytaxt sakinləri DANIŞDI

Xarici dil lazımdırsa, onsuz da ingilis dili keçilir. Bu gün dünyada ən çox gərəkli olan dil odur. Rus dili isə daha çox keçmişdən qalmadır, sovet vaxtında gərəkli idi, indi isə vaxt dəyişib. Məncə, rus dilinə bu qədər üstünlük verilməsi düzgün deyil".

Şəhər sakini Anar Rzayev: "Son vaxtlar Rusiyada azərbaycanlılara qarşı baş verən hadisələri görəndə adamın ürəyi parçalanır. İnsana haqsızlıq olur, amma öz sözünü deyə bilmir. Səbəblərdən biri də dil bilməməkdir. Adam haqqını necə tələb etsin ki, qarşısındakının dediyini başa düşmür, öz dərdini ifadə edə bilmir? Bax, bu səbəbdən məncə, məktəblərdə rus dili dərslərinin keçirilməsi vacibdir. Bu, uşağın gələcəyi üçün bir üstünlükdür. Ola bilər ki, bu gün burada yaşayıyıq, amma sabah iş dalınca, təhsil dalınca başqa ölkəyə, məsələn Rusiyaya getmək lazım gələcək. Onda bu dilin faydasını görəəcəyik. Bəziləri deyir ki, rus dili nəyə lazımdır, sovet vaxtı keçdi. Razıyam, amma reallıq da var. Rus dili hələ də regionda işlək dildir, həm qonşu ölkələrlə münasibətdə, həm də miqrasiya baxımından. Biz uşaqlarımıza həm ana dilimizi, həm də başqa dilləri öyrətməliyik".

Şəhər sakini Zəhra Məmmədova: "Açıq deyim, bu son vaxtlar Rusiyada bizim insanlara qarşı baş verən haqsızlıqlardan sonra məktəblərdə rus dili dərslərinin keçirilməsinə daha da narahat baxmağa başlamışam. Bir xalq sənə qarşı bu qədər kobud davranırsa, onun dilini bu qədər öndə tutmaq nə dərəcədə doğrudur? İnsan öz dilinə, öz kimliyinə sahib çıxmalıdır. Biz illərlə rus dilinin təsiri altında olmuşuq, indi müstəqil dövlətlik, amma hələ də o dilə ehtiyac kimi baxılır. Məncə, bu psixoloji asılılıqdan çıxmaq vaxtıdır.

Deyirlər ki, uşaqlar sabah başqa ölkəyə gedə bilər, rus dili gərəkdir. Mən isə deyirəm, əvvəlcə öz ölkəmizdə onları düzgün yetişdirək, ana dilini sevdirek. Bizim uşaqlar öz tarixini, mədəniyyətini, ədəbiyyatını yaxşı bilməlidirlər. Rus dilini bilmək şərt deyil, seçim ola bilər. O da istəyən, lazım bilən öyrəsin. Məktəbdə məcburi keçilməsinə ehtiyac yoxdur".

Şəhər sakini Ağasey Əliyev: "Rus dili məktəblərdə keçirilməlidir, mən bu fikri tam dəstəkləyirəm. Bu, nə keçmişə bağlılıq, nə də kimliyimizdən uzaqlaşmaq deməkdir. Əksinə, əlavə bir dil bilmək uşaqlarımız üçün böyük üstünlükdür. Bu gün bir çox azərbaycanlı gənclər təhsil, iş, hətta ticari fəaliyyət üçün Rusiyaya üz tutur. Əgər bu uşaqlar məktəbdən başlayaraq rus dilini öyrənsələr, sabah həmin mühitə düşəndə özlərini daha rahat hiss edərlər.

Rus dili sadəcə danışmaq vasitəsi deyil, həm də elmi və texniki biliklərin, ədəbiyyatın zəngin xəzinəsidir. Biz balalarımıza bu imkanları açmalıyıq. Kim deyirsə ki, rus dili keçilməsin, bəlkə də elə özü bu dildən istifadə edir, amma uşaqlara qadağa qoyur. Halbuki dil öyrənmək — zənginlikdir. Ana dilimiz öz yerindədir, ona heç kim toxunmur. Amma əlavə bir dil uşağın dünyagörüşünü genişləndirir, ona yeni qapılar açır".

Şəhər sakini Abdullah Qasimov: "Açıq, bu rus dili məsələsinə mən biraz fərqli baxıram. Nə tam əleyhinəyəm, nə də kor-koranə tərəfdarıyam. Düzdür, keçmişdə rus dili bizə bir növ məcburi idi, amma indi dövr dəyişib, yaşama da dəyişməlidir. Məncə, bu dili məktəblərdə tam ləğv etmək də doğru olmaz. Axı hələ də regionda bu dil işləkdir, qonşu ölkələrlə münasibətdə, tica-

rətdə, bəzi sahələrdə təhsil və iş imkanlarındadır rus dili vacib olur.

Amma bir məsələ var ki, bu dilin tədrisi heç vaxt bizim ana dilimizi, öz mədəniyyətimizi kölgədə qoymamalıdır. Oğlumun məktəbində bəzən görürəm ki, rus dili müəlliməsi ilə ana dili müəlliməsi arasında diqqət fərqi var. Rus dili üçün əlavə dərs keçirilir, amma ana dili dersi dar çərçivədə qalır. Bu, artıq narahatlıq doğurur".

Şəhər sakini Fatma Fərhadqızı: "Məncə, rus dili tədris oluna bilər, amma bu, balanslı şəkildə aparılmalıdır. Yeni uşaq ilk olaraq öz dilində sərbəst danışa, yaza, düşünə bilsin. Ana dili güclü olan uşaq başqa dilləri də asanlıqla öyrənər. Əgər rus dili öyrədiləcəksə, bu, əlavə imkan kimi təqdim olunsun, əsas prioritet kimi yox.

Uşaqlarımıza bir dil artıq öyrətmək pis deyil, əgər doğru şəkildə, doğru niyyətlə edilsə. Amma biz gələcəyimizi qurmaq üçün nəinki dilləri, elə yaşamları da düzgün seçməliyik. Mən istəyirəm ki, uşağım həm öz dilində fəxr etsin, həm də dünyada rahat danışa bilsin. Bunun üçün də hər şeydən əvvəl düzgün təhsil siyasəti lazımdır".

Şəhər sakini Sədaqət Hüseynova: "Bu yaxınlarda Rusiyada azərbaycanlılara qarşı baş verən hadisələri eşidəndən sonra bu məsələ mənim üçün daha da həssas olub. Həm orada bizə münasibət soyuqdur, həm də burada biz hələ də onların dilini əsas yerə qoyuruq. Bu nə qədər məntiqlidir? Həmin dilin daşıyıcıları bizi qəbul etmir, amma biz öz uşaqlarımıza o dili tədris edirik.

Digər tərəfdən, rus dili keçdikcə uşaqlar arasında öz dilinə qarşı bir laqeydlilik yaranır. Mən özüm valideynəm, görürəm ki, uşaqlar bəzən Azərbaycan dilində danışmaqdan utanır, rus dilində danışmaqla "fərqli" görünmək istəyirlər. Bu, milli kimlik üçün təhlükəli bir tendensiyaadır".

Keyrənsə Piriyeva

Yurda möhtəşəm qayıdış

Bu gün Azərbaycanda hər kəs Qarabağdan danışır, əzəli torpaqlarımızın düşmən işğalından azad edilməsindən, dövlətimiz tərəfindən aparılan möhtəşəm quruculuq işlərindən, meqa layihələrdən və uzun illərin ayrılığundan sonra keçmiş məcburi köçkünlərimizin öz evinə, yurduna yuvasına dönüşündən, orada yenidən məskunlaşmağından, bu yerlərdə həyatın yenidən canlanmasından. Bütün bunlar müzəffər Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyevin sərkərdəliyi, xalq-ordu birliyinin yaratdığı güc sayəsində baş verdi.

44 günlük müharibədən sonra ermənilər tərəfindən dağıdılan, viran qoyulan evinin yerində alaçıq qurub yaşamaq istəyində olan vətəndaşlara bu gün dövlətimiz tərəfindən bütün imkanların yaradıldığı evlər inşa edilir. Ötən 4 il yarım ərzində neçə-neçə rayon mərkəzi, qəsəbələr, kəndlər xarabalıqdan abad yaşayış yerlərinə çevrilib. Bu gün Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə 40 mindən artıq Azərbaycan vətəndaşı yaşayır, həyatını qurur.

Cəbrayılın Cocuq Mərcanlı kəndi Qarabağa qayıdışın ilk qaranquşu olmuşdu. Ümidimiz çox idi, inanırıq ki, Müzəffər Ordumuzun və Ali Baş Komandanımızın məharəti, uzaqgörənliyi sayəsində işğal altındakı torpaqlarımız azad ediləcək. Cocuq Mərcanlı erməni postları ilə üzbəüz idi, amma Vətən eşqi insanlarımızın içindən bütün qorxuları uzaqlaşdırmışdı. 4 günlük Aprel döyüşlərindən sonra əldə edilmiş Lələtəpə zəfəri bütün Azərbaycanı ümidləndirdi, Şuşaya və daha sonra Xocalı, Ağdərə, Əsgəran, Xocavənd və nəhayət Xankəndiyə qədər gedəcək qələbələrə ruhlandırdı. Tovuz döyüşləri bizi bir millət olaraq sınağa çəkdi, on minlərlə gənci ayağa qaldırdı, işğal altındakı Vətən torpaqlarının azad edilməsinin vaxtının çatdığını bəyan etdi.

44 günlük müharibənin, Vətənin azadlığı uğrunda savaşı bir özelliği də bu idi ki, gənclərimiz tarixdə misli-bərabəri olmayan bir vətənpərvərlik nümayiş etdirdilər, bir nəfər də olsun fərarilik etmədi, əksinə səfərbərlik idarələrində mürciyyət edənlərin sayının çoxluğundan şikayət etdilər. Bu, biz idik – Azərbaycan vətəndaşları, Azərbaycan gənci. Buna Vətəni sevmək deyildir. Bu sevgi 30 il idi ki, ürəklərdə idi və nəhayət həyata keçdi. Bu gün Vətənimiz Azərbaycanın hər yerində suverenliyimiz tam olaraq bərpa edilib. Azərbaycan qalib xalq olaraq adını dünya tarixinə qızıl hərflərlə yazdırıb. Bu gün Qarabağda, Şərqi Zəngəzurdə həyat qaynayır, yeni yollar çəkilir, infrastruktur - məktəblər, xəstəxanalar, istirahət məkanları, insanlarımızın daha rahat yaşamaları üçün bütün imkanlar yaradılır.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun yenidən qurulmasında təkə Azərbaycan və ölkəmizdə fəaliyyət göstərən şirkətlər iştirak etmir, dost və qardaş ölkələrin biznes strukturları da bura investisiya yatırmaqda maraqlı olduqlarını əməlləri ilə sübut edirlər. Türkiyə, Qazaxıstan, Özbəkistan, Qırğızıstan və digər Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələr Azərbaycanla çiyin-çiyinə quruculuq işlərində iştirak edirlər. Qazaxıstanın Azərbaycana hədiyyəsi – işğaldan azad edilmiş ərazilərdə tikilən

Uşaqların Yaradıcılığının İnkişafı Mərkəzini xalqımıza qardaşcasına münasibətin daha bir təzahürü, hazırda bizim hamımızın məşğul olduğumuz Qarabağın bərpası işinə töhfəsidir.

Bu gün Xankəndi şəhərində keçirilən İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının 17-ci Zirvə görüşü çərçivəsində Ağdamda Qırğız Respublikasının inşa etdiyi "Aykol Manas" məktəbinin açılışında bu ölkənin lideri Sadır Japarov da iştirak edəcək. Məktəb Ağdamın Xıdırli kəndində inşa edilib. Ötən il aprelin 24-də Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarovun iştirakı ilə məktəbin təmələqoyma mərasimi keçirilib.

Özbəkistan Respublikası tərəfindən Füzuli şəhərində inşa edilən 960 şagird-yerlik məktəb də Azərbaycana qardaş ölkə tərəfindən göstərilən diqqət və ölkəmizin regional siyasətinə dəstək kimi qəbul edilə bilər. Üç hektar ərazidə inşa edilən məktəb binası iki mərtəbə və zirzəmidən ibarətdir. Məktəbdə 40 sinif otağı, 6 laboratoriya, 2 informatika otağı, 5 funksional tədris otağı, akt zalı, idman zalı, yeməkhana, kitabxana yaradılıb. Məktəbin ərazisində futbol meydançası, istirahət və keçiriləcək tədbirlər üçün yerlər, qaçış zolaqları, nəzarət buraxılış məntəqəsi, qazanxana, su çənləri, transformator yarımstansiyası inşa edilib.

2025-ci il, iyulun 3-də Özbəkistan prezidentləri Şavkat Mirziyoyev və Azərbaycan İlham Əliyev Qarabağ bölgəsinə gəliblər. Qeyd edək ki, Qarabağın bərpasında Azərbaycanın müttəfiqi Özbəkistan da yaxından iştirak edir. Bir gün əvvəl Mirziyoyev və Əliyev Bakıda iki ölkənin Ali Dövlətlərarası Şurasının ikinci iclasını keçiriblər, ondan sonra Qarabağın inzibati mərkəzində sənaye, infrastruktur, kənd təsərrüfatı, səhiyyə, turizm, bank işi və s. sahələrdə əməkdaşlığın genişləndirilməsinə yönəlmiş sənədlər paketi imzalanıb.

Ötən il Daşkənddə imzalanmış müttəfiqlik münasibətləri haqqında müqavilə Azərbaycan ilə Özbəkistan arasında sürətli yaxınlaşmanın əsasını qoyub. Prezident İlham Əliyevin qeyd etdiyi kimi, bu yaxınlaşma beynəlxalq aləmdə fəal qarşılıqlı fəaliyyətdə, qarşılıqlı dəstəkdə və müxtəlif sahələrdə birgə layihələrin uğurla həyata keçirilməsində özünü göstərir. O cümlədən, 2025-ci ilin birinci yarısında ticarət dövriyyəsi 40% artaraq 200 milyon dollardan çox olub. Ölkələr 2030-cu ilə qədər bu rəqəmi 1 milyard dollara çatdırmağı planlaşdırır. Artıq 360 milyon dollardan artıq layihələri maliyyələşdirən Özbəkistan-Azərbaycan İnvestisiya Fondu ikitərəfli münasibətlərin inkişafına

fəal kömək edir. Tamamlanmış layihələrə Daşkənddə yaşayış komplekslərinin, turizm obyektlərinin, logistik mərkəzlərin, Kaşkaderyada istehsalat müəssisələrinin tikintisi daxildir. Bakı Özbəkistana investisiyaları prioritet hesab edir. "Bizim planlarımız fondun ilkin kapitalından (500 milyon dollar) bir neçə dəfə çoxdur, çünki Özbəkistan dost, qardaş ölkədir", - İlham Əliyev deyib: "Niyə? Çünki Özbəkistan

Prezidentinin düşünülmüş islahatları nəticəsində ölkədə çox gözəl investisiya mühiti yaradılıb ki, bunu təkə bizim deyil, aparıcı beynəlxalq maliyyə institutları və bir çox dövlətlər qeyd edir. Təsədüfi deyil ki, bu gün Özbəkistan investisiyalar üçün çox cəlbedici ölkədir".

Tərəflər nəqliyyat dəhlizlərinin inkişafına xüsusi diqqət yetirirlər. Özbəkistan Bakının infrastrukturundan istifadə edərək öz marşrutlarını Transxəzər istiqamətinə fəal şəkildə inteqrasiya edir. 2022-ci ildə Azərbaycan ərazisindən yükdaşımaların həcmi 2 dəfə artıb. Hazırda birgə logistika şirkətlərinin, anbar qovşaqlarının yaradılması və dəmir yolu marşrutlarının inteqrasiyası müzakirə olunur. Bütün bu təşəbbüslər logistika sektorunda global qeyri-sabitlik şəraitində dəniz yollarına çıxışı təmin etmək və ixrac marşrutlarını saxələndirmək üçün Özbəkistanın daha geniş strategiyasına uyğundur.

İlham Əliyev Qarabağın dirçəlməsində göstərdiyi köməyə görə Şavkat Mirziyoyevə də minnətdarlığını bildirib və xüsusilə qeyd edib: "Özbəkistan regionun bərpasına dəstək verən ilk ölkə olub. Özbəkistanın köməyi ilə tikilən və Mirzə Uluqbəkin adını daşıyan ilk məktəb isə artıq tarixi vətənlərinə qayıdan tələbələri qəbul edir".

Prezident Şavkat Mirziyoyevin

Azərbaycana dövlət səfərinin əsas hadisələrindən biri Bakıda Özbəkistan səfirliyinin yeni binasının təntənəli açılışı olub. "Tarixdə heç vaxt əlaqələrimiz indiki kimi yüksək səviyyədə olmayıb", - Özbəkistan lideri qeyd edib. Ekspertlər hesab edirlər ki, yeni səfirlik binasının açılışı ümumi tarixi və mədəni köklərə əsaslanan Özbəkistan-Azərbaycan qardaşlığının və dostluğunun inkişafında növbəti addım olub. İyulun 3-də Əliyevlə Mirziyoyev arasında rabitə Azərbaycanın Qarabağ bölgəsində davam edib. Hər iki prezident ötən il videobağlantı vasitəsilə açılışında iştirak etdikləri Xankəndidəki tikış fabrikinə, eləcə də Ağdam şəhərindəki "İmarət" tarixi-memarlıq kompleksinə baş çəkiblər.

Eyni zamanda Türkiyədə "Anadolu-2025" beynəlxalq xüsusi təyinatlıların iri-miqyaslı təlimləri başlayıb. Onlarda 19 ölkənin hərbiçiləri iştirak edir. Türk Dövlətləri Təşkilatına (OTG) dörd iştirakçı ölkə - Azərbaycan, Özbəkistan, Macarıstan və Qazaxıstan daxildir. Təlim iştirakçılarına ABŞ və Pakistan kimi tərəfdaşlar da qoşulub. Türkiyə Milli Müdafiə Nazirliyindən verilən məlumata görə, ölkələr arasında qarşılıqlı fəaliyyətin gücləndirilməsi, taktiki təcrübə mübadiləsi və hərbi əməkdaşlığın inkişafına xüsusi diqqət yetirilir. Manevrlər Türkiyənin hər yerində müxtəlif poliqon və bazalarda keçirilir və iyulun sonuna qədər davam edəcək.

İyulun 4-də İlham Əliyev və Şavkat

Mirziyoyev bir gün əvvəl başlayan İOT sammitinə qatılacaqlar. Burada Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan da daxil olmaqla, İOT-ə üzv 13 ölkənin liderləri ticarət-iqtisadi əlaqələrin inkişaf etdirilməsi, nəqliyyat və enerji əlaqələrinin gücləndirilməsindən tutmuş dayanıqlı inkişafa və regional və global çağırışlara birgə reaksiyaya qədər əsas məsələləri müzakirə edəcəklər.

Rusiya-Azərbaycan münasibətlərinin pisləşməsi fonunda belə əlamətdar tədbirlərin keçirilməsi Azərbaycanın beynəlxalq aləmdə mövqeyinin möhkəmlənməsini və Prezident Əliyevin həm Cənubi Qafqazda, həm də Mərkəzi Asiyada nüfuzunu vurğulayır. Regionda əməkdaşlığa təkan verən Azərbaycanın İOT-dəki rolu xüsusi diqqətə layiqdir. Cənubi Qafqaz və Mərkəzi Asiya xalqları arasında əlaqələr və əməkdaşlıq gücləndirilərkən, müsbət potensialın nəzərə alınması mühüm əhəmiyyət kəsb edir, qeyri-regional təşkilatların artan təsiri ilə bağlı risklər, buna görə də türk dünyası daxilində dostluq və əməkdaşlığı alqışlamaqla yanaşı, İOT-in inkişafını yaxından izləmək və onun bütün iştirakçılarının milli suverenliyinin qorunmasını təmin etmək lazımdır.

V.ƏLİYEV

"Bu gün Türkiyə və Azərbaycan xalqlarının bir yumruq kimi həmrəy olması, dar gündə, xoş gündə bir yerdə olması sarsılmaz birliyin əyani təzahürüdür. Çünki Azərbaycan və Türkiyə münasibətləri maraqlara deyil, dəyərlərə əsaslanır". Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında politoloq Rəşad Bayramov deyib.

O bildirib ki, Azərbaycan və Türkiyənin maraqlarının uyğun olması, ən əhəmiyyəti isə hər iki dövlətin vətəndaşlarının böyük hissəsinin eyni etnik qrupa sahib olması, din birliyi, oxşar mədəniyyət, adət və ənənələr iki qardaş ölkənin bir mövqedən çıxış etməyə, bir-birilə sıx əlaqələr qurmağa vadar edir: "Xüsusilə, çətin anlarda iki qardaş ölkənin bir-birinə dəstək olması hər kəs tərəfindən qəbul olunan bir həqiqətdir. Türkiyədə baş vermiş zəlzələdən sonra dövlətimiz tərəfindən atılan addımlar da bu birlik və həmrəyliyin bariz nümunələrindən biridir. Bildiyimiz kimi, 2023-cü ilin fevralında Türkiyədə baş verən zəlzələ ölkənin cənub-şərqində böyük fəlakətlərə yol açdı. Əsrin faciəsi adlandırılan bu zəlzələnin fəsadlarının aradan qaldırılması zamanı Azərbaycanın Türkiyəyə göstərdiyi yardım qardaşlıq və dostluq münasibətlərinin ən gözəl nümunəsi kimi səciyyələndirilə bilər.

Azərbaycan ilk gündən axtarış-xilasetmə məqsədilə Türkiyəyə xilasetmə mütəxəssisləri göndərdi. Həmin xilasedicilər Kəhrəmanmaraşda və zəlzələdən ziyan görmüş, dağıntılara məruz qalmış ətraf ərazilərdə böyük şücaət, fədakarlıq göstərdilər. Onlar dağıntılar altından 53 nəfəri sağ, 741 nəfərin isə cəsədini çıxardılar. Azərbaycanlı heyətdən 114 nəfər daha sonra Hatay şəhərində də xilasetmə işlərində aktiv iştirak etdi. Kəhrəmanmaraşda yaradılan iki səhra xəstəxanasında 41 həkim və səhiyyə işçisi dayanmadan çalışdılar. Azərbaycan nümayəndə heyətinin tərkibində olan psixoloqlar yerlərdə zəlzələdən zərər çəkənlərə dəstək oldular. Xəstəxanalarda, o cümlədən cərrahiyyə xidməti və laboratoriyada zəlzələdən zərər çəkmiş təxminən 2 500 insana sağlamlıq xidmətləri və psixososial dəstək göstərildi. Azərbaycandan gələn heyət Kəhrəmanmaraş və rayonlarında 10 yerdə çadır şəhərcikləri yaradılar.

Bu dəstəyin ən mühüm nümunələrindən biri isə Kəhrəmanmaraş vilayətində inşa edilən "Azərbaycan" məhəlləsi oldu. Bu məhəllənin tikintisi Prezident İlham Əliyevin göstərişi ilə həyata keçirilib və layihə təkcə yaşayış və ticarət obyektləri ilə məhdudlaşmır. Burada, həmçinin məktəb, uşaq bağçası, mədəniyyət mərkəzi, məscid və digər sosial obyektlər də tikilir. Burada inşa edilən məktəbə xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin adı verilib".

"Tam məsuliyyəti ilə deyə bilərik ki, "Azərbaycan" məhəlləsinin tikintisi ilə bağlı ölkə

"Azərbaycan -Türkiyə münasibətləri maraqlara deyil, dəyərlərə əsaslanır"

başçısının təşəbbüsü bir daha sübut etdi ki, Azərbaycan və Türkiyə arasındakı dostluq və qardaşlıq sadəcə sözlərdə deyil, real addımlarda da özünü göstərir. Şübhəsiz ki, bu kimi təşəbbüslər və layihələrin icrası ölkələrimiz arasında dostluğun, əməkdaşlığın gələcək nəsillərə ötürülməsində də olduqca mühüm rol oynayır. Elə ölkə başçısı da "Azərbaycan" məhəlləsinin açılış mərasimində çıxışı zamanı Azərbaycanın hər zaman Türkiyənin yanında, Türkiyənin də hər zaman Azərbaycanın yanında olduğunu vurğuladı və bu gün Kəhrəmanmaraşda "Azərbaycan" məhəlləsinin açılışının bizim birliyimizin, dostluğumuzun təzahürü olduğunu qeyd etdi. Türkiyə-Azərbaycan qardaşlığının, birliyinin təkə bölgəmiz üçün deyil, dünya çapında əhəmiyyətli faktor olduğunu vurğulayan dövlətimizin başçısı öz çıxışında tarixi Şuşa Bəyannaməsinin də birlik və müttəfiqliyimizin möhkəmləndirilməsində mühüm rol oynadığını diqqətə çatdırdı" - deyərək, əlavə edib.

Söylü Ağazadə

"Azərbaycan mediası öz işini peşəkar formada yerinə yetirir"

"Azərbaycan milli mətbuatının 150 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 25 aprel 2025-ci il tarixli Sərəncamında qeyd olunur ki, Azərbaycan mediası Vətən müharibəsi dövründə əsl vətənpərvərlik, həmrəylik nümunəsi sərgiləyib. Prezidentin Sərəncamında yer tutan bu cümlələr medianızın həm peşəkar, həm də vətənpərvər olduğunu göstərir və Azərbaycan jurnalistikasının tarixi fəaliyyətini qiymətləndirmək üçün mənbə rolunu oynayır. Sərəncam Azərbaycan mediasının keçmiş fəaliyyətini qiymətləndirməklə yanaşı, həm də jurnalistikamızın gələcək fəaliyyətindən gözləntiləri ifadə edir". Bu sözləri S A-ya açıqlamasında Mətbuat Şurası İdarə Heyətinin üzvü, media eksperti Müşfiq Ələsgərli deyib.

O bildirib ki, diqqət yetirsək görürük ki, Azərbaycan mediası öz işini, həqiqətən də, peşəkar formada yerinə yetirir: cəmiyyətin məlumatlandırılması və məarifləndirilməsi missiyasını uğurla davam etdirir: "Bununla yanaşı, Azərbaycan mediası həm də vətənpərvərdir, milli təəssübkeşlik hissi yüksəkdir. Son 30 il müddətində cəbhə xəttinə yollanan, Qarabağ həqiqətlərini işıqlandırmaq, Azərbaycanın haqlı mövqeyini dünyaya çatdırmaq istəyən 11 nəfər media işçimiz fəaliyyətini yerinə yetirərək şəhid olub. Onlarla jurnalistimiz fiziki xəsarətlər alıb. Yəni, Azərbaycan jurna-

listləri sözü, qələmi ilə informasiya məkanımızı qoruduğu kimi, yeri gələndə canı və qanı bahasına torpaqlarımızın keçiyində dayanır. Bu iki komponentin vəhdətdə olması, Azərbaycan mediasının simasını müəyyən edir.

Peşəkar mediamız eyni missiyanı bu gün də davam etdirir. İnformasiya məkanımızın kənar müdaxilərdən qorunmasında, ictimai rəyin sabit tutulmasında, düzgün istiqamətə yönəldilməsində mühüm rol oynayır. 44 günlük Vətən müharibəsi zamanı dünya mediası Azərbaycanın həyata keçirdiyi hərbi əməliyyatlar barədə məlumatları daha çox Türkiyə informasiya agentliklərindən və Türkiyə TV-lərindən alırdırsa, indi bu tendensiya dəyişib. 2021-ci ildən sonrakı bütün proseslərdə xarici medianın istinadları tamamilə Azərbaycan mediasının üzərinə köklənib.

Hesab edirəm ki, bu nailiyyətlərin əldə edilməsində Azərbaycan dövlətinin, xüsusilə, cənab Prezidentin göstərdiyi qayğı və diqqət mühüm rol oynayır. 2022-ci ildə qüvvəyə minmiş "Media haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu dövlət və media münasibətlərinin hüquqi mənzərəsini aydınlaşdırır. Yeni qanunu rəqəmsal transformasiya dövründə media subyektlərinin tiplərinin qorunub saxlanılmasını təmin edir. "Media haqqında" yeni Qanun ölkəmizdə fəaliyyət göstərən jurnalistlərin səlahiyyətlərini müəyyənləşdirir, haqlarını qorumaq üçün faydalıdır. Qanunun qəbulundan 3 ay sonra, 13 may 2022-ci il tarixində Azərbaycanda kütləvi informasiya məhsullarının ərşəyə gəlməsi üçün kağızın idxalı və satışı Əlavə Dəyər Vergisindən (ƏDV) azad edilib. Bu dövr ərzində media subyektlərinin inkişafını təmin etmək üçün verilən dövlət dəstəyinin həcmi artırılıb. Məlumat üçün bildirik ki, 2009-2020-ci illərdə ölkədə dövlət hesabına yalnız çap media subyektlərinə - qəzetlərə dəstək göstərilirdisə, indi həmin dəstək həm də onlayn media subyektlərinə aid edilir. Son 3 ildə hər il üzrə 39 xəbər saytı (xəbər portalı) və 17 qəzet redaksiyası olmaqla ümumilikdə 56 media subyektinə maliyyə yardımı ayrılıb. Dövlətin verdiyi dəstək ölkədə KİV qollarının paralel inkişafını təmin edir. Azərbaycan media məkanı son 4 il ərzində aparılan çalışmaların nəticəsi olaraq, tərəqqipərvər, ictimai əhəmiyyət daşıyan media məkanına çevrilib".

Söylü Ağazadə

Ailələrin dağılmasında iqtisadi səbəblərin rolu nə qədər əhəmiyyətlidir?

"Son illərdə ailələrin dağılmasında iqtisadi səbəblərin rolu nəzərə alınaraq artırmaqda. Bir psixoloq olaraq müşahidələrim göstərir ki, maddi çətinliklər ailə daxilində gərginliyi artırır, qarşılıqlı anlayışı zəiflədir və emosional uzaqlaşmanı sürətləndirir". Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında psixoloq Fidan Nizamova deyib.

PSIXOLOQ ŞƏRH ETDİ

Onun sözlərinə görə, ailənin gündəlik ehtiyaclarını ödəməkde çətinlik çəkən fərdlər, zamanla bir-birinə qarşı narazılıq və qəzəb hissi formalaşdırırlar. Bu isə tez-tez mübahisələrə, etimadın sarsılmasına və nəticə etibarilə münasibətin pozulmasına səbəb olur: "Xüsusilə ailənin əsas gəlir mənbəyinin sabit olmaması, işsizlik və ya yüksək borclanma halları tərəflərin bir-birinə qarşı gözləntilərini yerinə yetirə bilməməsinə gətirib çıxarır. Maddi çatışmazlıqlar həmçinin tərəflər arasında günahlandırma, güvən itgisi və özünü dəyərsiz hiss etmə kimi hallar yarada bilər. Əksər hallarda, ailə üzvləri bu çətinlikləri birgə aşmaq əvəzinə, bir-birini məsuliyyətli sayaraq aralarında məsafə yaradırlar. Bunun nəticəsində ailədə sevgi və anlayış zəifləyir, hər kəs özünə qapanmağa başlayır. Eyni zamanda, maddi sıxıntılar təkə böyüklərə deyil, uşaqlara da mənfi təsir edir. Ailədəki gərgin mühit, uşaqların psixoloji vəziyyətini pozur, onların məktəbdəki nailiyyətlərinə və sosial davranışlarına da mənfi təsir göstərir. Bu da ailədaxili münasibətləri daha da dərinləşdirə bilər.

Əlavə olaraq, bəzi hallarda iqtisadi asılılıq səbəbindən insanlar xoşbəxt olmadıqları münasibətlərə davam etməyə məcbur qalırlar. Bu isə həm fərdi xoşbəxtliyi, həm də ailənin ümumi rifahını zədələyir. Əlbəttə, ailə münasibətlərinin davamlılığında qarşılıqlı hörmət, empati və ünsiyyət əsas rol oynayır. Lakin bütün bunların sağlam şəkildə inkişaf etməsi üçün sabit və təhlükəsiz bir iqtisadi mühit də vacib şərtədir. Buna görə də hesab edirəm ki, ailələrin möhkəmliliyi təkə emosional bağlarla deyil, həm də iqtisadi sabitliklə sıx bağlıdır. Ailələrin rifahı üçün həm dövlətin dəstək mexanizmləri gücləndirilməli, həm də cütlüklər arasında maliyyə mövzusunda açıq və dəstəkvərici dialoqlar təşviq edilməlidir".

Ziya Hikmətoğlu

“Azərbaycan hakimiyyəti Yekaterinburqda baş verən hadisədə polisin hərəkətlərinə dərhal və lazımi həddə reaksiya verib. Bu da boş yerə deyil”, bunu Slovakiyanın “Slovo” nəşri yazıb. Transqafqazda, Rusiyanın cənub sərhədləri yaxınlığında böyük bir strateji oyun gedir ki, ABŞ-ın öz ssenarisini Rusiya üzərindən həyata keçirərək yüksək stavkalar üçün oynayır. Türkiyə də Amerikanın strateji maraqlarına uyğun olaraq Rusiyanın cənub sərhədi yaxınlığında Avrasiya dövləti kimi Azərbaycanın yüksəlişini sürətləndirmək üçün fürsət görür.

Rusiya-Azərbaycan münasibətləri iki qalmaqalla pozulub. Birincisi, Yekaterinburqda cinayət törətmiş etnik azərbaycanlıların polis tərəfindən bu yaxınlarda saxlanılması ilə bağlıdır. Üstəlik, həbs zamanı onlardan ikisi “hazırda araşdırılan şəraitdə” dünyasını dəyişib. Bu, Bakının Moskvaya etiraz notası təqdim etməsinə səbəb olub və bunun ardınca sosial media-da amansız informasiya müharibəsinə başlanılıb, hətta bəzi dövlət mediası Rusiyada “islamofobiya”nın hökm sürdüyünü və “imperiya” ölkəsinin azərbaycanlıları “təqib

şaxəli xarici siyasətini ətraflı təsvir etdi və Qərbin Cənubi Qafqazla bağlı regional niyyətlərinə dair şübhələrini bölüşdü.

Cənubi Qafqaza gəlincə, Co Bayden administrasiyası Ermənistanı daha da Rusiyaya qarşı yönəltmək və regionu parçalamaq və nəzarət etmək üçün Fransa-Amerika protektoratına çevirmək üçün ikinci Qarabağ müharibəsində ermənilərin məğlubiyyətindən istifadə etməyə çalışdı ki, bu da Azərbaycanla münasibətləri daha da pisləşdirdi. Lakin görünür ki, administrasiya bu kursu yenidən nəzərdən keçirib və hətta Ermənistanın Azərbaycan-Türkiyə birgə

məsuliyyəti öz üzərinə götürməyə məcburdur. Axı Bakının Moskvaya rəsmi notası və “Sputnik”in ofisində keçirilən əməliyyat, yerli xarakter daşıyan Yekaterinburqda polisin saxlanmasından fərqli bir hərəkətlər idi. Ona görə də Putin bütün məsələləri həll etmək üçün çox güman ki, tezliklə Əliyevlə danışmalı olacaq.

Yuxarıda göstərilənlər orta səviyyəli məmurların Yekaterinburqda polisin hərəkətlərinə niyə qeyri-adekvat reaksiya verə biləcəyini izah etmir. Ola bilsin ki, bu, çoxlarının Rusiyaya və xarici təsirlərə qarşı köklü düşmənçilik hissi ilə bağlıdır. Birinci səbəbə gəlincə, bəzi azərbaycanlılar (vacib odur ki, hamısı deyil, əksəriyyət deyil) oxşar hissləri yaşayır. İkinci səbəb ABŞ-ın Ermənistanın “Azərbaycan-Türkiyə birgə protektoratına çevrilməsinə icazə verməsi” ssenarisi ilə bağlı ola bilər.

ABŞ və Fransaın Ermənistanı birgə protektoratına çevirmək çətin olardı, çünki Gürcüstan Baydenin rəngli inqilabından sonra hökuməti Rusiyaya qarşı “ikinci cəbhə” açmağa məcbur etmək və ya imtina edildiyi təqdirdə onu süqut etmək olan bir neçə iğtişaş dalğasından uğurla çıxmışdır. Ermənistanı daha sonra bölgənin bölünə və idarə oluna biləcəyi qalaya çevirmək üçün lazım olan hərbi logistika, buna görə də axsaqdır, çünki onlar real olaraq Gürcüstan

keçir və Rusiya Ermənistanı müdafiə etmək üçün fərqli addımlar atsa Bakı onu bağlaya bilər. Məntiqli düşünsək, əslində Rusiya Azərbaycanla münasibətləri gərginləşdirmək, müharibə etmək niyyətində olmamalıdır. Amma Rusiya və Azərbaycanın Ermənistanın geosiyasi gələcəyi ilə bağlı diametral əks ideyaları var. Bu, bütövlükdə region üçün mühüm rol oynayır. Azərbaycan Türkiyənin Avrasiya gücünə çevirmə yolunda əvəzsiz rolunun fərqiəndir və çox şey onların Ermənistanı özünə tabe edə bilməsindən və ümumilikdə Türk Dövlətləri Təşkilatının Cənubi Qafqaz vasitəsilə Kiçik Asiya ilə Mərkəzi Asiya arasında logistikasını daha səmərəli edə biləcəyindən asılıdır. Əgər Azərbaycanın gələcəyinə Rusiyanın əvəzinə Türkiyənin rəhbərlik etdiyi regional nizamın bir hissəsi olmasının daha yaxşı xidmət edəcəyi qənaətinə gəlibse və ABŞ bununla razılaşarsa, o zaman, Bakının son hadisələrə həddindən artıq reaksiyası mükəmməl mənə kəsb edir. Moskvanın vasitəçiliyi ilə 2020-ci ilin noyabrında imzalanan Ermənistan-Azərbaycan atəşkəs rejimi Azərbaycanın iki hissəsini birləşdirən Bakının Zəngəzur dəhlizi adlandırdığı Ermənistanın cənubundakı Zəngəzur bölgəsi ilə Rusiyanın nəzarətində olan dəhlizin yaradılmasını nəzərdə tutur. Paşinyan indiyədək Qərbin və

Slovo: Moskva-Bakı problemləri Türkiyə-Amerika güc oyununun bir hissəsidir

etdiyini” iddia edib.

Bunun ardınca “Sputnik-Azərbaycan”ın ofisində polis axtarış aparıb. Hərçənd bu qurum fevral ayında hakimiyyət orqanlarının bağlanması qərarından sonra boz zonada fəaliyyət göstərirdi. Bir neçə əməkdaş şübhəli şəxs qismində saxlanılıb. Ehtimal olunur ki, bu qərar dekabrın sonunda Şimali Qafqazda, daha dəqiq desək Qroznı səmasında Azərbaycanın AZAL dövlət şirkətinə məxsus sərnəşin təyyarəsinin vurulmasına Rusiyanın reaksiyasından rəsmi Bakının narazılığı ilə bağlı olub.

İkitərəfli münasibətlərdə yeni problemlərə kimin cavabdeh olması barədə danışmazdan əvvəl hadisələrin cərəyan etdiyi daha geniş konteksti xatırlatmaq vacibdir. Dekabrın sonlarında baş vermiş insidentdən əvvəl Rusiya-Azərbaycan münasibətləri 2022-ci ilin fevralında xüsusi hərbi əməliyyat ərəfəsində prezident İlham Əliyevin Vladimir Putinlə imzaladığı strateji tərəfdaşlıq paktına uyğun olaraq çox müsbət inkişaf edirdi. Rusiyanın 2020-ci ilin noyabrında ikinci Qarabağ müharibəsinin başa çatmasında oynadığı rol görünen səbəblər sırasındadır.

Keçən ilin avqustunda Vladimir Putin Bakıda oldu, sonra İlham Əliyev oktyabrda MDB sammiti üçün Moskvaya uçdu. Dekabrın sonlarında təyyarə qəzasından bir qədər əvvəl Əliyev Bakıda “Rossiya seqodnya” agentliyinin rəhbəri Dmitri Kiselyova uzun müsahibə verdi, o, Azərbaycanın çox-

protektoratına çevrilməsinə razı ola bilər. Bu konsepsiya Ermənistandakı son iğtişahların hərəkətverici qüvvəsidir. Rusiya nöqtəyindən, Fransa-Amerika protektorat ssenarisi Qərbin erməni revanşizmindən istifadə edəcəyi təqdirdə Moskva üçün gözənilməz nəticələrlə nəzarətdən çıxıa biləcək daha bir regional müharibəyə səbəb ola bilər. Eyni şəkildə, Azərbaycan-Türkiyə protektorat ssenarisi Türkiyənin Avrasiya dövləti kimi yüksəlişini kəskin surətdə sürətləndirə bilər, xüsusən də Mərkəzi Asiyada onun təsirinin, xüsusən də hərbi sahədə genişlənməsinə səbəb olarsa. Ümumiyyətlə, ideal ssenari Ermənistanın Rusiyanın müttəfiqi kimi ənənəvi mövqeyinə qayıtmasıdır.

Yeni problemlərin yarandığı konteksti izah etdikdən sonra kimin günahkar olduğunu başa düşməliyik. Slovakiya nəşri yazır ki, “Azərbaycan hakimiyyəti Yekaterinburqda polisin hərəkətlərinə həddən artıq reaksiya verdi və bununla da vətəndaş cəmiyyətinə işarə etdi ki, indi, heç olmasa, Rusiyaya qarşı qəddar informasiya müharibəsi aparmaq mümkündür”.

Azərbaycanın bu cür reaksiyasında kimin daha çox rolu olduğunu tam ayırd etmək mümkün deyil. Ona görə də İlham Əliyevin Rusiya ilə özünün qurduğu strateji əlaqələri təhlükə altına atmaq qərarına gəldiyi qənaətinə gəlmək çətinidir. Əgər orta səviyyəli məmurlar öz təşəbbüsü ilə hərəkət etsələr də, Əliyev bu və ya digər şəkildə

vasitəsilə həyata keçiriləcəkdir.

Ona görə də sələfinin strateji itkilərini azaltmaq istəyən Donald Tramp administrasiyası Ermənistanı Türkiyə və Azərbaycana “hədiyyə” edə bilər ki, bu da Trampın Baydenden miras qoyduğu hər iki ölkə ilə problemli münasibətləri yaxşılaşdıracaq. Bunun müqabilində ABŞ bu dövlətlərdən mümkünə Rusiyaya qarşı daha sərt mövqe tutmağı xahiş edə bilər. İndiyə qədər bu ölkələrin heç biri öz iqtisadiyyatlarına zərər vuracağı üçün Rusiyaya qarşı sanksiyalar tətbiq etməyib. Lakin ABŞ siyasi gərginliyin artması üçün bəhanə kimi xidmət edəcək vəziyyətin tezliklə yarana biləcəyinə ümidini itirməyib. Çox güman ki, orta səviyyəli məmurlar belə planlardan xəbərsizdirlər, lakin yuxarıda təsvir olunan tələb rəhbərlik vasitəsilə onlara çatıa bilər. Bəzi liderlər dövlətin istənilən əlverişli fürsətdə həddindən artıq reaksiyaya razı olduğunu açıq şəkildə ifadə edə bilərdi. Belə bir inkişafda tərəflər baş verən hadisələrdəki rolunu “inandırıcı şəkildə inkar etmək” və gərginliyin azaldılması ilə bağlı danışmalar aparmaq imkanı var. Rusiya bütün bunları bu regionda yeni nizamın yarandığına işarə kimi qiymətləndirə bilər.

Artıq Türkiyə burada məsul ola bilər. Onda Ankara və Bakı Ermənistanı regional siyasətə uyğunlaşdıracaqlar. Daha sonra Türk Dövlətləri Təşkilatını Rusiya Federasiyasının cənub sərhədində əhəmiyyətli bir gücə çevirmək üçün onun ərazisindən keçən hərbi logistikanı təkmilləşdirəcəklər. Aydındır ki, Türk Dövlətləri Təşkilatı Qərbin nəzarətində deyil, onun Türkiyə lideri və indi onun bərabərhüquqlu azərbaycanlı tərəfdaşı belə bir ssenaridə muxtar şəkildə Qərbə Rusiya ilə bağlı strateji gündəm təklif edə biləcək.

Şimal-Cənub Nəqliyyat Dəhlizinin (ŞNDK) ən optimal qolu Azərbaycandan

regiondakı erməni diasporunun təzyiqləri səbəbindən bu ideyanı həyata keçirməkdən imtina edib. Amma Donald Tramp Ermənistanı Azərbaycan və Türkiyəyə “vermək” qərarına gəlsə, Paşinyan razılaşa bilər, ancaq rusları bu marşrutdan uzaqlaşdırdıqdan sonra.

Rusiyanın nəzarəti Türkiyənin bu dəhliz vasitəsilə Mərkəzi Asiyaya logistikasını təkmilləşdirməsinə mane olacaq, çünki son məqsəd Avrasiyanın mərkəzi bölgəsində Rusiyanın təsirini əvəz etməkdir. Türkiyənin bu və ya digər şəkildə Mərkəzi Asiyaya qeyri-məhdud hərbi çıxış əldə etməsinin nəticələri Rusiya üçün fəlakətli ola bilər. Onun bu regiondakı nüfuzu artıq Türkiyə, Avropa Birliyi və hətta bu yaxınlarda Qazaxıstanla iki illik hərbi müqavilə imzalayan Böyük Britaniya tərəfindən mübahisələndirilir. Rusiyanın dünyanın ən uzun quru sərhədini paylaştığı bu dövlət 2023-cü ilin yayından tədricən Qərbə doğru meyl edir və bu, bu ssenarinin reallaşacağı təqdirdə daha da güclənə biləcək narahatə-dici tendensiyaadır.

Bütün bunları nəzərə alsaq, Rusiya-Azərbaycan münasibətlərində yeni problemlər Trampın Ərdoğanla razılaşa biləcəyi və Əliyevin tezliklə qoşula biləcəyi Türkiyə-Amerika güc oyununun bir hissəsi ola bilər. Son hadisələrdən çıxış edərək Rusiya-Azərbaycan münasibətlərinin həmişəlik belə qalacağını və ya hətta qayılmaq böhrana çevrilə biləcəyini söyləmək hələ tezdir. Lakin bunu da qəti şəkildə istisna etmək olmaz və Kreml bütün variantları ciddi şəkildə nəzərdən keçirməlidir. Ən yaxşı halda Putin münasibətləri qəfil pozan problemləri həll etmək üçün tezliklə qarşı tərəflə telefon danışığı aparmalıdır, əks halda vəziyyət daha da pisləşə bilər.

V.VƏLİYEV

Kitabxanalara ayaq döyüb sanki bir-birimizlə bəhsə giribmiş kimi burada ki rəflərin kitablarını səhifə-səhifə çevirib, cümlələri sətir-sətir yaddaşı-mıza köçürdüyümüz uzun zamanlar olub. Kitabla yatıb, kitabla oyandığı-mız, onların özünəməxsus qoxusunu ciyərlərimizə çəkdiyimiz, təsirləndiyi-miz anlarda səhifələrini göz yaşları-mızla islatdığımız, xoşladığımız atalar sözlərini, aforizmləri, deyimləri bəzən yaddaşıma hopdurduğumuz, bəzən-sə altından xətt çəkib, səhifələrin bir kənarını qatlayıb işarəli qoyduğumuz zamanlar... Və günlərin bir günü yenilənən zamanla həyatımıza inter-net daxil olub. Zamanın bu dönəmi-nin üstünlüyü virtual aləmi əhatə etdikcə, elektron kitabxanaları, kitabı da yaradıb. Bununla mütləqsevərlər istədikləri anda həm kitabxanalarda, həm də evlərində arzuladıqları kitabı oxuya bilmək imkanı əldə ediblər. Bu zaman kəsiklərinin yaratdığı fərq isə belə bir sual çıxarıb meydana: ənənəvi, yoxsa elektron kitab?

Hər dövrün öz tələbi

Mövzu ilə bağlı Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü, Prezident mükafatçısı, şair-publisist İbrahim Yusifoğlu ilə söhbət etdik. Onun fikrincə, hər dövrün öz tələbi var. Elektron kitabxanalar, kitablar da internet əsri adlandırdığımız müasir dövrümüzün tələbidir. İbrahim müəllim indi həm yeniyetmə-gənclərin, həm də orta yaş qrupunda olan insanların kitabları həm elektron, həm də ənənəvi şəkildə oxuduqlarını vurğulayır: – Bu gün həm paytaxt Bakıda, həm də regionlarda, hətta ən ucaq kəndlərdə belə kitabxanalar fəaliyyət göstərir. Artıq 30 il öncə rütubətdən oturmaq mümkün olmayan kitabxanaların yerində geniş, abad, işıqlı kitabxanalar yaradılıb. Müstəqilliyimizin bərpasından sonra kitabxanaların hər birinə dövlətimizin başçısı tərəfindən latın qrafika-sı ilə nəşr olunan minlərlə kitab hədiyyə olu-nub.

Son illər mütləqə maraq azalıb, bunu hər kəs təsdiqləyər. Lakin gününü kitab oxu-madan təsəvvür edə bilməyən insanlar da çoxdur. Məhz buna görə də bu gün ölkə kitabxanalarında həm də elektron kitabxanaların fəaliyyət göstərməsi təqdirəlayiq haldır. Elektron kitabxananın özünəməxsus üstünlükləri var. Xüsusilə gənclərin istifadə etdikləri elektron kitab onlara təhsilin müxtə-lif pillələrinə, ixtisaslarını artırmaq üçün imtahanlara hazırlaşmalarında, müxtəlif elmi işlərlə bağlı araşdırmalar aparmaqda əvəzsiz köməkçidir.

Söz yox ki, həyatımıza nə qədər yeni texnologiyalar daxil olsa da, çap məhsulları-nı sıxışdırıb aradan çıxara bilməyəcəkdir. Çünki onların saysız oxucuları var. Mən də nəşr olunmuş mənbədən mütləq etməyə üstünlük verirəm. Bu zaman sanki oxudu-ğum kitabın yazıldığı dövrə səyahət edirəm, o cəmiyyətdə olur, qəhrəmanların həyatını duyur, yaşadıqlarını yaşayıram. Ona görə də düşünürəm ki, bədii ədəbiyyatların kağız versiyası onların məzmununu elektron ver-siyadan daha dərin əxz etdirir insana.

Həm elektron, həm də kağız kitab

Bakı Dövlət Universitetinin jurnalistika fakültəsinin məzunu Nərin Hüseynli kitab-ların həm elektron, həm də kağız versiyası-nı oxuduğunu bildirir. Deyir ki, özü kimi, tələbə yoldaşları da sərbəst işlərin hazırlan-masında, bəzi tapşırıqların yerinə yetirilmə-sində ədəbiyyatların əksəriyyətini yalnız elektron kitabxanalardan tapa bilərlər. Həmçinin də bədii ədəbiyyatların. Elə kitab var ki, uşaqlardan biri oxuyur, sosial şəbə-

Elektron, yaxud ənənəvi- ta ki kitab oxuya

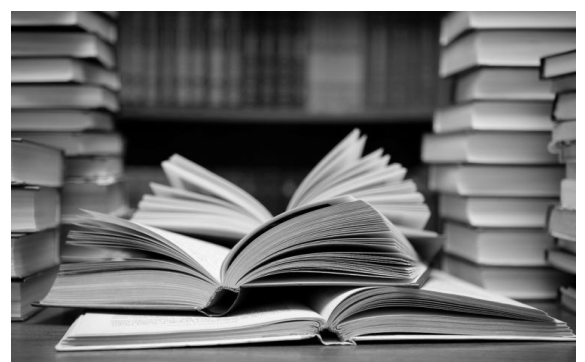
olmayan kitabların elektron versiyasının daha tez tapılma-sı kimi üstünlüklərini vurğula-sa da, kitabı ənənəvi qaydada oxumağı sevdiyini bildirir.

Ancaq elektron kitab

Şəhər sakini Mətin Məmmədli isə ancaq elektron kitab oxuduğunu bildirir. O deyir: – Dünyamız günü-gün-dən müasirləşir. Əvvəllər

elektron kitabları yalnız "bookreader"-lə oxu-maq olurdusa, indi bu, smartfon telefon, yaxud planşetlərdə də mümkündür. Elektron kitabların internet vasitəsilə yüklənməsi də çox asandır, onları pulsuz əldə edə bilməyi-miz isə daha da yaxşıdır.

Gənc mütləqsevər elektron kitab oxu-manın üstün cəhətləri ilə yanaşı, insan üçün zərərli olduğundan da danışır, mütəxəssislərin

köçürür, sonralar istifadə edirəm. Lakin elektron kitab oxuyanda bu hisslər mənə də yaranmır, onunla aramda bir soyuqluq hiss edirəm. Həm də kağız kitab yaddaşı güclən-dirir, həmçinin insanda göz yaddaşı formalaşdırır. Ənənəvi formada mütləq edən-lər bunu da təsdiqləyirlər ki, oxumağa fasi-lə verəndə kitabın səhifəsinin bir kənarını qatlamaq, səhifələrə toxunmaq, onları çəvi-rəndə yaranan səs çox heyrə-tamiz və unudulmazdır.

Son söz...

Mövzu ilə əlaqədar söhbət etdiyim mütləqsevərlərin hər birinin son sözü belə oldu ki, fərqi yoxdur, istər elektron, istər kağız olsun, ta ki kitab oxunsun. Dünyagörüşümüzün formalaşmasında, mənəviyy-atımızın zənginləşməsində, söz xəzinəmizin yaranmasın-da, həyatda mövqeyimizin müəyyənlişməsində, bizə yurd, torpaq sevgisinin, vətənpərvərliyin aşılmasında birbaşa rol-u olan kitab.

İyulun 4-ü Ümumdünya Elektron Kitab Günüdür. Bu günün məqsədi elektron kitab-ların və digər rəqəmsal oxu formatlarının təşviq edilməsi, elektron kitabxanaların və oxu platformalarının populyarlaşdırılmasıdır. Elektron kitablar, hər zaman və hər yerdə oxumaq üçün əlverişli bir seçimdir. Bu gün, hər kəs elektron kitabların faydaları haqqın-da məlumatlandırmaq və onları oxumağa təşviq etmək üçün bir fürsətdir.

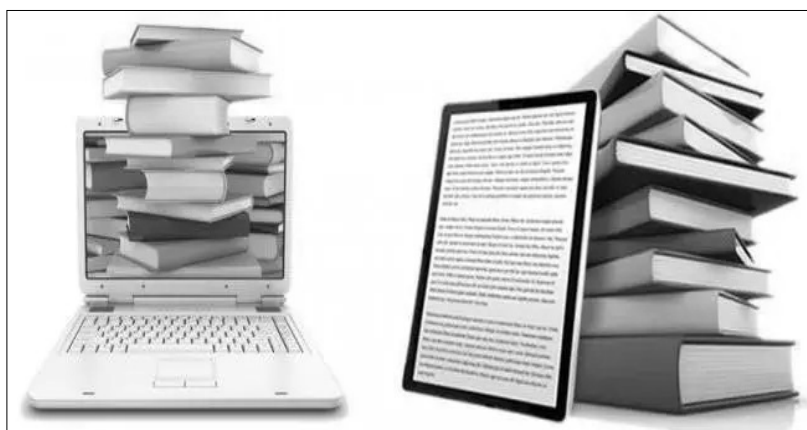
Son söz olaraq onu da unutmayaq ki, insanlar iki kateqoriyaya bölünürlər: kitab oxuyanlar və kitab oxuyanlara qulaq asan-lar. Hansı olmaq istədiniz?..

Mətanət Məmmədova

Elektron kitab kağız kitabın yerini tuta bilməz

Kitabsevər, həyatını bədii ədəbiyyatsız təsəvvür edə bilməyən, kitab oxumağın onun çörək, su kimi ehtiyacı olduğunu vurğ-ulayan Bakı şəhər sakini Leyla Ağəliyeva elektron yox, kağız kitablara üstünlük verdi-yini bildirir. O deyir ki, kitabı elektron vari-antda oxumağa cəhd edib, lakin alınmayıb. fikrini cəmləşdirər, oxuduğunu əxz edə bil-məyib.

Leyla xanım elektron kitabın pulsuz əldə edilməsi, asan daşınması, kağız formatda

fikrinə görə, bunun gözlərə həddən artıq ziyan olduğunu, zaman-zaman baş ağrıları yaratdığını vurğulayır.

Hadisələrin içərisində sən də olursan

Təhsilini magistratura pilləsi üzrə davam etdirən Gülçin Əliyeva mütləqsevər gənclər, həm də kağız kitablara üstünlük verir. O deyir: – Kitabın məqsədi həyat dər-sidir. İstər elektron, istərsə də kağız kitablar olsun, oxumalıyıq ki, bu həyat dər-sini ala bilək. Mən, nədənsə özümü kağız kitablarda tapa bilirəm. Oxuduğum əsərlərin qəhrəma-nına çevrilirəm, özümü o hadisələrin içəri-sində hiss edirəm. Xoşladığım fikirlərin altından xətt çəkir, onları yaddaş kitabıma

Ömrün şəhidlik zirvəsi

Azərbaycan xalqı öz müstəqilliyi, azadlığı, ərazilərinin bütövlüyü uğrunda mübarizədə tarix boyu çoxlu şəhidlər vermiş və bu torpağın hər qarışında şəhid qanı var. 30 ildən artıq Ermənistanın işğalçılığına, təcavüzkarlığına məruz qalmış Azərbaycan bu gün ZƏFƏR çalmış bir xalqdır və bu məğrurluq tariximizdə neçə-neçə igid oğullarımızı şəhidlik zirvəsinə yüksəldib. Bu elə bir zirvədir ki, onun yüksəkliyində dayanmaq bir ömrün zirvəsi kimi qəbul olunur. Vətənimizi, torpaqlarımızı qoruyarkən şəhid olan igid oğullarımızdan biri də "Sən sağ olasan, Vətən!" – deyərək şəhidlik zirvəsinə yüksələn Cavid Dədəkişiyevdir. Qısa bir ömür yaşasa da adını əbədiyyətə həkk etdi. Qisas almaq istəyi onu Vətənin şəhid oğluna çevirdi.

Tərcümeyi-halında yazılır ki, Cavid Gülbaba oğlu Dədəkişiyev 5 iyul 1988-ci ildə İmişli rayonunun Qaralar kəndində dünyaya gəlib. Ailənin birinci övladı olan Cavid Dədəkişiyevin özündən başqa iki qardaşı və bir bacısı var. 2006-cı ildə İmişli rayonunda Namiq Abışov adına tam orta məktəbi bitirən Cavid Dədəkişiyev elə həmin il Heydər Əliyev adına Azərbaycan Ali Hərbi Məktəbinə daxil olmuşdur. 2008-ci ildə motoatıcı ixtisası üzrə təhsilini davam etdirən Cavid Dədəkişiyev 2010-cu ilin 26 iyun tarixində leytenant rütbəsi almış, 2011-ci ildə Goranboy rayonu ərazisində yerləşən "N" sayılı hərbi hissədə vəzifəsinə başlamışdır. Sanki həyat onun ömür yolunda öz sözünü deyirdi. Hər atılan addımında vətəni qorumaq üçün öz təcrübə və ixtisasını artırır. Vətənin düşmən tapdağında olduğunu yaxşı bilirdi və bilirdi ki, bir gün erməniyə dərs verməyin zamanı çatacaq. 2016-cı il aprelin 1-dən 2-nə ötən gecədən başlayaraq Azərbaycan və Ermənistan Silahlı Qüvvələrinin bölmələri arasında cəbhənin Tərtər və Cəbrayıl-Füzuli istiqamətlərində şiddətli döyüşlər başladı. Tarixə Aprel döyüşləri olaraq yazılan hərbi əməliyyatlar zamanı Cavid Dədəkişiyev Tərtər rayonunun Talış kəndi istiqamətində döyüşlərdə igidliklə vuruşdu. Cavid Dədəkişiyev 2 aprel 2016-cı ildə Talış kəndi istiqamətində gedən döyüşlərdə döyüş tapşırığının yerinə yetirilməsi zamanı şəhid oldu. Aprel döyüşləri kimi tariximizə daxil olan bu döyüşlər

bizi Zəfərə doğru aparırdı. Qan ilə torpaq suvaran oğullar öz davamçıların olacağını və bir gün 30 illik həsrətə son qoyulacaq zamanın yaxında olacağını yaxşı bilirdilər.

HƏR NƏSİL NÜMUNƏ QƏHRƏMAN OĞUL

Cavid Dədəkişiyev doğulduğu İmişli rayonunun Qaralar kəndində son mənzilə yola salındı. Dəfn mərasiminə minlərlə rayon sakini ilə yanaşı, şəhidin qulluq etdiyi hərbi hissənin əsgərləri və zabitləri də qatıldı. Cavid Dədəkişiyev ölümündən sonra göstərdiyi qəhrəmanlığa görə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Sərəncamı ilə "İgidliyə görə" medalı ilə təltif edildi.

Bəli, daha bir Azərbaycanın igid oğlu torpaqlarımızın azadlığı yolunda ən yüksək zirvəyə qovuşmuş oldu. Vətən, xalq, haqq və ədalət yolunda canından keçərək şəhid olan Cavid Dədəkişiyev odun-alovun içində yalnız torpağın müqəddəsliyini düşündü və ölümün gözlərinin içinə dik baxdı. Hər nəsil üçün nümunə olan bir məktəbin üzvünə çevrildi. Bu gün milli qürur yerimiz, milli iftixar yerimiz olan şəhidlərin uyuduqları məzarlar bizim üçün ən ucalıqda olan məzarlıqlardır. Onların hər biri vətən üçün doğulmuş və şəhid olmuş övladlarımızdır.

Bir el, bir oba şəhid oğlunu - Cavid Dədəkişiyevi ehtiramla torpağa tapşırırdı. Bu əlbəttə ki, döyüş yolu ilə minlərlə Azərbaycan gəncinə örnek olan bir şəhidimizin əbədi dünyasına qovuşması idi. Şəhidlər ölmür. Onların ömrü bu torpaq var olduqca davam edir. Əbədi dünyanın ölməz oğullarını - bu gün fəxrlə yad etdiyimiz və daim qəlbimizdə yaşatdığımız şəhid övladları bu gün bizim işıqlı Azərbaycanda aparılan abadlıq-quruculuq işlərini ruhən duyur və qürurlanırlar. Görmək istədikləri Azərbaycan yeni bir dövrünü yaşayır.

Vətən belə övladları ilə fəxr duyur. Əzizlərinin onlar üçün axıtdıqları göz yaşları qürurla yoğrulmuş göz yaşlarıdır. Min əziyyətlərlə böyütdükləri övladlarını bu torpaq üçün bəsləmişdilər. Başını dik tut şəhid atası, şəhid anası. Gənc övladını torpağa tapşıran ana da sanki bu qisası ermənidən onun oğlu alacaqmış deyə təskinlik tapır. "Vətən sağ olsun". Bu ata, Ana böyüklüyüdür. Şəhidliyin ünvanı əbədiyyət olduğundan onlar daim yaşayır və tariximizin şərəfli səhifələrini yazanlardır.

Zümrüd BAYRAMOVA

Enerji problemi müasir dünyanın ən ciddi problemlərindən biridir və həyatımızın bütün sahələrinə aiddir. Kifayət qədər enerji olmasa həyat dayanır - telefon, televiziya, radio və ya internet kimi informasiya əlaqəsi yoxdur, evlərimizdə məişət avadanlıqları işləmir, işıqlandırma və havalandırma kimi əsas cihazlar işini dayandırır, enerji ilə işləyən ictimai nəqliyyat vasitələri iflic olur. Qıtası, enerji olmasa həyat dayanır.

Əgər yeni enerji ehtiyatları aşkarlanmasa...

halda, bərpaolunmayan enerji bütün dünyanın tələbatını qarşılaya bilməz. ABŞ Milli Bioenerji Mərkəzinin direktoru Maykl Paçeko bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə haqqında danışarkən belə bir fikir söyləmişdi: “Əgər bərpaolunmayan ehtiyatlardan istifadəni dayandırsaq, biokütlə, külək və günəşdən əldə ediləcək enerji, enerji tələbatımızı ödəyib-ödəyə bilməyəcəyi barədə suallar var”.

Enerji istehlakı günü-gündən artır, əvvəlcə onu minimuma endirməliyik. Qalıq yanacaqlardan asılılıq həm onların planetimizə vurduğu ziyanı görə, həm də tükenmə təhlükəsinə görə azaldmalıdır. Ona görə də insanlar köhnə vərdişlərindən əl çəkməli,

Neft, təbii qaz və kömür kimi enerji təmin edən təbii ehtiyatların gələcəyi yoxdur, çünki onlar yer üzündə məhduddur, çünki onlar yer üzündə məhduddur, çünki onlar yer üzündə məhduddur. British Petroleum (BP) tərəfindən dərc edilən hesabatlarda qalıq enerji ehtiyatlarının ömrü neft üçün 54 il, təbii qaz üçün 64 il, kömür üçün 112 il olaraq ifadə edilib. Son iki əsrdə qalıq yanacaqlar istehsal texnologiyalarının inkişafı və ucuzluğu səbəbindən geniş istifadə edilib. Neft və kömürün üstünlüyünə əsaslanan enerji əsri 1973-cü ildə yaranan neft böhranı nəticəsində bir növ çöküş yaşadı. Dünya təbii ehtiyatların tükenə biləcəyi ehtimalı üzərində durub düşünməli oldu. Bərpaolunan enerjinin əldə edilməsi imkanları meydana çıxandan sonra təbii ehtiyatlara qənaət məsələləri gündəmə gəldi.

Dünyanın müxtəlif yerlərində insan həyatını təhlükə altına atan fəlakətlərin, məsələn, daşqınlar, sellər, yanğınlar təbii iqlim tarazlığının pozulmasının nəticəsidir. İqlim mütəxəssisləri müəyyən edirlər ki, global istiləşmə nəticəsində havada rütubət və sıxlığın artması, habelə arktik və tropik bölgələr arasında temperatur fərqi yaranması fırtına və küləklərin çoxalmasına səbəb olur.

Bərpaolunan enerji mənbələrindən istifadə bütün bəşəriyyətin gələcəyini təmin etmək üçün həyati əhəmiyyət kəsb edir. Çünki təbii yanacaqlardan istifadə artdıqca atmosferdə karbon qazının intensiv toplanması da çoxalır, bu da öz növbəsində global istiləşməyə səbəb olur. Nəticədə temperaturun artması dünya iqliminin dəyişməsinə, qütb buzlaqlarının əriməsinə, dəniz səviyyəsinin qalxmasına və bir çox məhsuldar

kənd təsərrüfatı sahələrinin su altında qalmasına, dolayısı ilə dünyada aclıq, qıtlıq kimi problemlərə səbəb olur. Qlobal temperatur artımının qarşısını almaq üçün ilk şərt, təbii ehtiyatların istifadəsini azaltmaq və enerji infrastrukturunu bərpaolunan enerjilərdən istifadəyə uyğunlaşdırmaqdır.

Qalıq yanacaqların məhduddur miqdarı və bir gün tükenməsi təhlükəsi, alternativ enerjiden istifadənin zəruriliyini qaçılmaz etse də, daha bir ciddi problem var ki, o da insan fəaliyyətinin atmosfərə vurduğu ziyandır. Qalıq yanacaqlar bir gün tükenəcək və enerji ehtiyatları başqa mənbələrlə əvəz ediləcək, lakin yaşayış mühitimiz olan atmosfərə vurduğumuz zərər bərpa etmək mümkün olmayacaq. İstehlak Məsələn, ozon təbəqəsinin dəşilməsinin heç bir əvəzi yoxdur.

Bərpaolunmayan enerjilərə alternativ

olaraq göstərilən bərpaolunan enerji mənbələri və nüvə enerjisidir. Bununla belə, bərpa olunan enerji mənbələrində hələ tam həllini tapmayan iqtisadi rəqabət qabiliyyəti kimi bəzi problemlər var. Həmçinin, nüvə tullantılarının utilizasiyası ilə bağlı da problemlər var. O cümlədən, yeni texnologiyaların tətbiq edilməsində yetərli qədər bazar azadlığı və beyin ehtiyatı da yoxdur.

2030-2050-ci ilə qədər bərpa olunan enerji mənbələrini bərpa olunan enerji mənbələri ilə əvəz etmək planlarının 50 faizlik bir hədəfə çatdırmaq üçün yerli hökumətlərin və qeyri-hökumət təşkilatlarının əməkdaşlığı mütləqdir. Eyni zamanda, insanların bu istiqamətdə məlumatlandırılması, həyat tərzlərini yeni enerji qaynaqlarına uyğun dəyişdirmələri, enerjiyə maksimum qənaət barədə maarifləndirmə işləri aparılmalıdır. Əks

yeni həyat tərzinə uyğunlaşmalıdır. Qalıq yanacaqlara alternativ tapmaq, tətbiq etmək üçün çox vaxtımız qalmayıb. ABŞ Energetika Nazirliyinin hesablamalarına görə, inkişaf etməkdə olan ölkələrdə və xüsusilə Çində enerji tələbatının artımı sürətlə davam edir. Bu tələbatı nəzərə alaraq, dünyanın enerji ehtiyacını ödəmək üçün 2005-2025-ci illər arasında ümumi neft hasilatı 50% artırılmalı idi. “Əgər neft şirkətləri tərəfindən böyük və yeni neft ehtiyatları aşkar edilməse, qlobal neft sənayesi çox güman ki, tələb olunan əlavə hasilatı istehsal edə bilməyəcək” deyərək bir proqnoz da verilmişdi. Aralıq dənizində aşkarlanan böyük qaz yataqlarının istehsal xərclərinin də rentabelli olub-olmaması məsələsi də mübahisəlidir.

2030-2050-ci illərdə bərpaolunmayan enerjilərin 50%-nin bərpaolunan enerji mənbələri ilə əvəzlənməsi planları ilə bağlı bütün ölkələrdə fəaliyyət planı hazırlanıb. Bəzi ölkələrdə artıq ilkin işlər görüldü, enerji panelləri vasitəsi ilə günəş enerjisi istehsal edilir. Lakin əldə edilən enerjinin miqdarı hələ ki, tələb olunan miqdarı ödəmir. Beynəlxalq Bərpa olunan Enerji Agentliyinin proqnozlarına görə, alternativ enerji mənbələrinə keçid karbon qazı emissiyasının azaldılması ilə yanaşı, sosial-iqtisadi inkişafa təkan verəcək. Qlobal iqlim dəyişikliyinə qarşısının alınması üçün 2050-ci ildən sonrakı dövrdə karbon qazı emissiyasının minimum həddə endirilməsi nəzərdə tutulur. Hidrogen və sintetik yanacaqlar, birləşə elektrikləşdirmə, bioyanacaqlar innovativ biznes modellərinə və bu sahədə struktur dəyişikliyinə ciddi təsir göstərəcək.

Lalə Mehralı

Kişilər: nə geyinir, necə geyinir?..

II YAZI

İllər ötdükcə...

Birinci yazımızda müasir dövrümüzdə qadınların geyimi barədə danışdıq və təəssüflə vurğuladıq ki, bu gün milli geyimləri ən çox assimilyasiyaya uğrayan xalqlar içərisində yerimiz heç də aşağı tərəf deyil, yuxarı başdır. Yüzliliklər boyu qoruyub saxladığımız dəyəri assimilyasiyanın qoynuna bu qədər asanlıqla necə ata bildik? Dəyişdirdik, özgələşdirdik, özümüzə bənzəməyən bir formaya saldıq. Geyimlə bağlı söhbətimizi davam etdirək və bu dəfə də kişilərdən danışaq...

Kişilər bəzək-düzək sevməzdi...

Qədim dövrlərdən danışırıq. O dövrdə qadın geyimləri kimi, kişi geyimləri də tamamilə fərqli idi. Elə ki, sovetləşdik, qədim dövrlərdən az-maz saxlaya bildiyimiz geyimlər də dəyişdi. Bizim olanlarla heç bir əlaqəsi olmayan geyim formalarına keçdik. Elə həmin vaxtlardan indiyədək olan dövrə nəzər salaq.

Kişi deyiləndə həmişə gözlerimiz önündə geyimi-keçimi qadınlardan çox fərqli-sadə olan insan canlanıb. Onlar bəzək-düzək sevməzdi, sadə şalvar-pencəklərə, köynəklərə üstünlük verərdilər. Hər fəslə uyğun geyimləri, ayaqqabıları, üst geyimləri həm də dəbli oldı. Lakin bu dəb yalnız parçaların rəng tonlarında, paltarların tikilişində azacıq dəyişiklərlə müşahidə edilirdi.

Zaman-zaman kişiləri bu paltarlarda gördüyümüz üçün onlar haqqında təəssüratlarımız da belə idi ki, kişilər bəzək-düzək sevmirlər, sadəliyə üstünlük verirlər. Bu paltarlar onlara həm də gözəl yaraşdı. Əslimiz-kökümüz ağa, bəy olduğu üçün baxmayaraq ki, yeni bir ictimai-iqtisadi formasiyaya qədəm qoymuşduq, kişilər geyimləri ilə yenə də ağa, bəy kimi görünürdülər. Və bu görünüş də kişilərin spesifik obrazını yaradaraq yaddaşımıza hopdurmuşdu.

İllər ötdükcə, qadınların geyimi kimi, kişilərin də geyimi dəyişməyə başladı, yaddaşımızdakı o obrazlardan əsər-əlamət qalmadı. Nəinki geyimi, saç quruluşu, ayaqqabıları, hətta corabları da dəyişdi. Onlar da qadınlar kimi zینət

əşyalarından istifadə etməyə başladılar. Əvvəlki kişi geyimləri qalsa olsa da, lakin bunları çox az adam geyindir. Müasir kişi geyimləri sadə geyimləri assimilyasiya edib, yerində ağılıq etməyə başladı.

Qadınlar şalvar geyinməyə başlayandan sonra kişilər şalvarlarında dəyişiklik etdilər ki, arada bir fərq olsun. Beləliklə, kişilərin şalvarları gündən-günə daralmağa başladı. Dar şalvarlar daha çox gənclərin seçimi

oldu. O dərəcə daraldı ki, geyinib-çıxarmaqda olmanın əziyyəti ilə üz-üzə qaldılar, lakin "dəbdir",- deyib bu çətinliklərə sinə gərməyə də özlərində güc tapdılar.

Hələ qarşıda nələr olacaqdı, bunu isə zaman göstərəcəkdı...

Həmin zaman gəlib çatdı

Aradan uzun illər ötmədi, bir də gördük ki, kişilərin geyimi də qadınlarınki kimi təməlsizliyin zirvəsinə qalxıb. Dizləri, budları cırıq cins şalvarlar, şortlar, geniş, qolu olmayan köynəklər, müxtəlif formada olan, həm də rəngbərəng ayaqqabılar, rəngli, taykeş corablar və sair "dəbli" geyimlər əvvəlki sadə geyimlərin yerini aldı. Xüsusilə gənc oğlanların seçimi olan bu cür geyimlərdə onları görərkən hər dəfə yaddaşımızda qalan kişi obrazı gözümüzün önünə gəldi və öz-özümü sual verdik ki, biz hara gedirik, görəsən?

Lakin gediləcək yol qalmayıb tə. Bu geyim-keçimlə yolun sonundayıq artıq. Çünki təsəvvürümüzə belə gətirməzdik ki, gün gələcək, kişiləri bu

Dəbin qurbanı da oluruq

İstədiyimiz kimi görünmək çox halda bizə sərf etmir. Çünki dəb xətrinə geyindi-yimiz paltarlar sağlamlığımızı əlimizdən alır. Məsələn, kişilər dar şalvar geyinməklə özləri üçün problemlər yaradırlar. Həkimlər deyir ki, kişi yumurtalıqlarının normal fəaliyyəti üçün aşağı temperatur şəraiti olmalıdır. Dar şalvar geyinərkən kişi yumurtalıqları bədənə daha çox sıxılır və temperatur yüksəlir. Buna görə də vaxtaşırı kəmər boşaldılmalı, dar, xüsusən də sintetik şalvarlardan imtina edilməlidir.

Kişilərə qalstuklarını çox bərk sıxmaq, köynəklərinin yuxarı düymələrini bağlamaq məsləhət deyil, çünki bu zaman qanın beyinə axını çətinləşir. Ateroskleroz zamanı beyinin qanla təchizatı zəif olduqda bu, xüsusən təhlükəlidir. Həmçinin dar ayaqqabı geyinmək də insan sağlamlığının düşmənidir. Dar ayaqqabı damarların varikoz genişlənməsinə, barmaqların əyilməsinə, döyənəklərin əmələ gəlməsinə səbəb ola bilər.

Geyim mentalitetdir

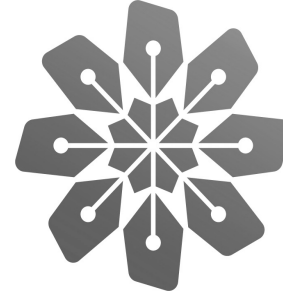
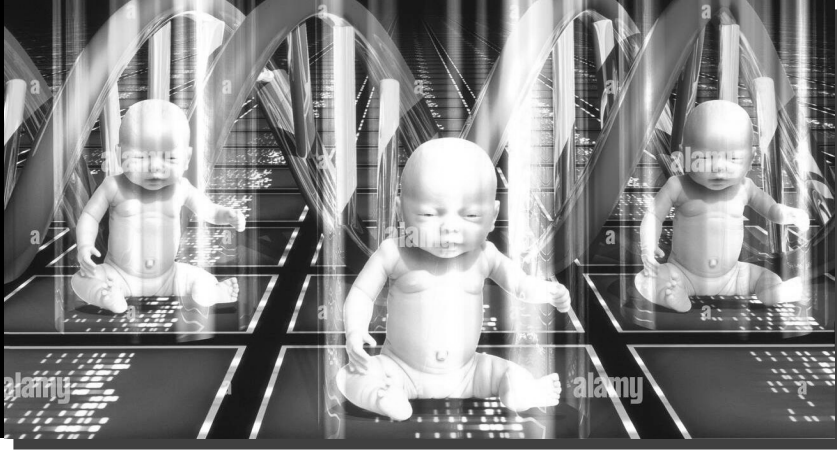
Belə bir deyim var: insanı geyimi ilə qarşılayıb, ağı ilə yola salırlar. Gözəl deyimdir. Lakin bu deyim müasir dövrümüzə əlaqəsi bir qədər zəifdir. Ona görə ki, indi bu deymi bütün insanlara aid etmək olmaz. Çünki əksəriyyətimizin geyimi haqqımızda öz sözünü deyir. Qalır az sayda insan ki, onlar da bəli, geyimi ilə qarşılanıb, ağı ilə yola salına bilər.

Geyim indiki cəmiyyətimizin gündəmdə olan ən aktual məsələlərindən biridir. Çünki əvvəlki illərin geyimləri ilə müasir geyimlər arasında böyük fərq var. Amma unutmamalı olduğumuz bir məsələ də var ki, geyim həm də mentalitetimizdir. Bir zamanların milli geyimləri ilə bugünkü geyimləri yan-yan qoyanda aralarındakı fərq artıq yerdən göyə qədər olan məsafə qədərdir. Biz nə etmişik? Həmin geyimləri qoruyub saxlamaq əvəzinə, onları "müasirləşdirə-müasirləşdirə" bugünkü vəziyyətə gətirib çıxarmışıq. Geyimlərimizin bu hala düşməsinin səbəbkarları hər birimizik. Onları istehsal edənlərdən tutmuş alıcısı olan hər birimiz günahkarıq. Çünki bu elə bir məsələdir ki, ona müdaxilə etməyə, münasibət bildirməyə hər birimizin haqqı var.

Çoxsaylı "dəbli" geyimlərlə mentalitetimizə zərbə vurmamalıyıq. Gözlərimizi açıb cəmiyyətə daha yaxşı baxmalı, övladlarımızın nə geyindiklərinə diqqət etməliyik. Düşünməliyik ki, bu geyimlər bizim cəmiyyətimizi hara aparır. Sabah gec olacaq, elə bu gün düşünmək lazımdır...

Mətanət Məmmədova

Seriyamızın bundan əvvəlki hissələrindən başlayaraq insan orqanizmində insanın necə yaranması haqda maraqlı faktları təqdim edirik. Bu hissədə də embrionun ana bətnində formalaşması zamanı ən vacib orqanların necə əmələ gəldiyindən danışacağıq.

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə "Elmi-kütləvi, mədəni-maarif, təhsil proqramlarının hazırlanması" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb.

Yox olan varlıq, var olan yoxluq: Yaradılışın sirri harada gizlənir?

(XXIX YAZI)

İnsan orqanizmindən insan necə yaranır? 4-cü hissə

İnsanın ana bətnində formalaşmasında ən vacib orqanların necə əmələ gəldiyinə baxaq. Embriyon 4 həftəlik olduqda başının hər tərəfində boşluq əmələ gəlir. İnənmaq çətinidir, amma gözlər bu boşluqların içərisində qurulacaq. Gözlər 6-cı həftədə formalaşmağa başlayır. Hüceyrələr aylarla inanılmaz bir planla hərəkət edir və gözün müxtəlif hissələrini bir-bir əmələ gətirir. Bəzi hüceyrələr buynuz qışanı, bəzi hüceyrələr göz bəbəyini, bəzi hüceyrələr isə linza yaradır. Hər bir hüceyrə qurduğu hissənin sonuna çatdıqda dayanır. Hər biri gözün ayrı bir hissəsini təşkil edir, sonra mükəmməl birləşirlər. Sıradı çətinlik yoxdur, bəbək, buynuz qışa, göz əzələlərinin yerinə başqa təbəqə əmələ gəlmir, hər şey öz yerindədir. Bu proseslər fasiləsiz davam edir və müxtəlif təbəqələrdən ibarət göz qüsursuz qurulur.

Növbəti ritorik sual: Bu hüceyrələr fərqli təbəqələr qurmaq lazım olduğunu haradan bilirlər? Qatların başlanğıc və son sərhədlərinə necə qərar verirlər?

Kitablarında insan bədənindəki qüsursuz planı izah edən təkamülçülərdən biri Hoimar fon Difturth "Dinozavrların Sessiz Gecəsi" kitabında insanların əmələ gəlməsini təfərrüatlı şəkildə izah edir, lakin "necə və niyə" kimi suallara təkamül nəzəriyyəsi ilə heç vaxt cavab verə bilməyəcəklərini etiraf edir:

"... Tikintiyə harada və nə vaxt başlanacağını, planın ayrı-ayrı hissələrinin hansı ardıcılıqla yığılacağını göstərən heç bir layihə yoxdursa, hətta ən yaxşı plan da faydasızdır. Binaya geldikdə, biz bilirik ki, təməldən başlamaq lazımdır, divarlar bitdikdən sonra isə damı ən sonda qoymaq lazımdır. Amma elektrik və santexnika işləri bitməmiş suvaq işlərinə keçə bilmərik, hər yerdə tikinti işləri uyğun ardıcılıqla tamamlanır. Bu, təbiətin quruluşlarına və təbii ki, hüceyrələrə də aiddir. Lakin bu prioritet-əvvəzetmə əlaqəsinin hüceyrə səviyyəsində necə həyata keçirildiyi barədə məlumat demək olar ki, yoxdur".

Yaxın vaxtlara qədər sümüklərin və əzələlərin birlikdə meydana gəldiyi və inkişaf etdiyi düşünüldü. Ancaq son araşdırmalar insanların tamamilə xəbərsiz olduğu çox fərqli bir həqiqəti ortaya çıxardı. Embriyondakı qığırdaq toxuması əvvəlcə sümükləşir, sonra sümüklərin ətrafındakı toxumalardan əzələ hüceyrələri seçilir və onları sarmaq üçün bir araya gəlir.

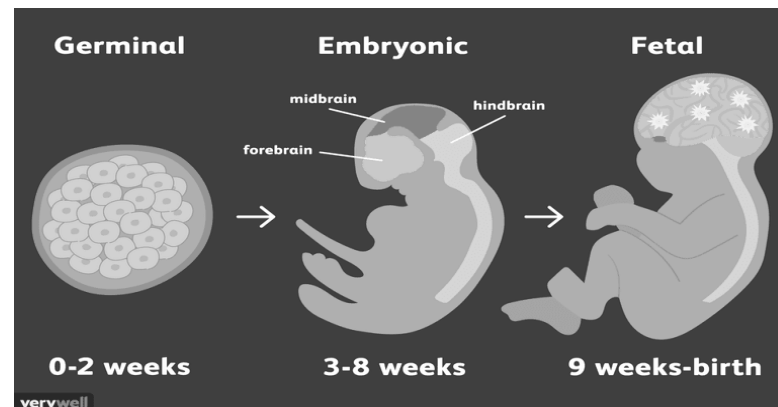
Elmin yeni kəşf etdiyi bu həqiqət

14 əsr əvvəl Quranda insanlara bildirilmişdir.

" Sonra o su damlasını laxta kimi yaratdı. Sonra o laxtayı çeynənmiş ət parçası kimi yaratdı. Sonra o çeynənmiş ətini sümük kimi yaratdı. Biz onu başqa bir məxluq kimi yaratdı. Yaradanların ən yaxşısı olan Allah pakdır. (Muminun surəsi, 14)

14 əsr əvvəl müqəddəs kitabda bildirilən bu elmi həqiqət "İnkişaf edən İnsan" adlı elmi nəşrdə belə izah edilir: 6-cı həftədə qığırdaq əmələ gəlməsinin davamı olaraq ilk

dil acı, şirin, duzlu və turşu dərk etməyə başlayır. Bir müddət sonra tüpürcək vəziləri də işləməyə başlayır. Bundan əlavə, dölnün içdiyi amniotik maye həm bağırsaqlarda sorulmağa hazırlayır, həm də böyrəklərin davamlı olaraq eyni mayeni qandan süzməsini təmin edir və beləliklə də böyrəkləri aktivləşdirir. Böyrəklərdən sorulan maye də amniotik mayeyə qaytarılır. Ancaq bu proses amniotik mayeni çirkləndirmir. Çünki böyrəklər də hazırkı fəaliyyətindən fərqli olaraq körpənin içdiyi mayeni süzərək sterilizasiya

sümükləşmə körpücük sümüyündə baş verir. 7-ci həftənin sonunda uzun sümüklərdə də sümükləşmə başlayır. Sümüklər formalaşmağa davam edərkən, sümüyü əhatə edən toxumadan əzələ hüceyrələri seçilir və əzələ kütləsini əmələ gətirir. Bu şəkildə əzələ toxuması sümük ətrafında ön və arxa əzələ qruplarına ayrılır".

Bir sözle, Quranda təsvir edilən insanın formalaşma mərhələləri müasir embriologiyanın kəşfləri ilə tam uyğundur.

Orqanları tədricən tamamlanan və hərəkət etməyə başlayan körpəni yeni formalaşma gözəyir. Körpənin içində olduğu təhlükəsiz mühitdən tamamilə fərqli xüsusiyyətlərə malik bir mühitdə yaşaya bilməsi üçün bədənində lazımi tənzimləmələr edilməlidir.

Bunun üçün o yavaş-yavaş hərəkət etməyə başlamalı və yeni yaranan orqanlarını işlətməyə başlamalıdır. Şübhəsiz ki, bu məsələ də ən mükəmməl şəkildə həll olunub. Körpəni uşaqlıqdan ayıran membranın içərisində "amniotik maye" adlı xüsusi maye əmələ gəlməyə başlayır. Körpənin böyrəkləri, ağciyərləri, amniotik membranın özü və uşaqlıq bu mayenin birlikdə əmələ gəlməsinə kömək edir.

Körpə üçün xüsusi hazırlanmış amniotik maye, orqanların doğuşdan sonra istifadəyə hazır olmasını təmin edir. Körpə amniotik maye ilə müəyyən mənada xarici dünyaya alışmaq üçün idman edir və bu mayeni nizamlı olaraq içir. Beləliklə,

edəcək bir quruluşa malikdir.

Bundan əlavə, hovuz təmizləndiyi kimi bu maye də bir çox başqa mayələrin köməyi ilə davamlı olaraq təmizlənir. Bu inkişaflarla yanaşı, həzm sisteminin bu dövrdə tam hazır olması üçün mədədə həzm şirələri ifraz olunmağa başlayır. Eyni zamanda, yeni yaranan körpənin bağırsaqlarında olan hüceyrələr şəkər və duzları bir-birindən ayırmaq qabiliyyəti qazanır və bir müddət sonra bu seçilmiş tullantılar ananın qanına qaytarılır. Beləliklə, həm bağırsaqlar, həm də böyrəklər aktiv şəkildə aktivləşir.

Amniotik maye dölnün bağırsaqları tərəfindən hər 3 saatdan bir, yeni gündə 8 dəfə sorulur və qan vasitəsilə ananın qanına ötürülür. Udulmuş mayenin miqdarı həm ananın uşaqlığı, həm də dölnün ağciyərləri və böyrəkləri tərəfindən istehsal olunur və amniotik maye hovuzuna buraxılır. Beləliklə, dölnün həyatı əhəmiyyət kəsb edən bu mayenin ideal miqdarı qorunur. Bu mükəmməl sistem sayəsində dölnün həzm sistemini heç bir zərər görmədən işlədir.

Dölnün böyüməsi ilə paralel olaraq tədricən artan amniotik mayenin miqdarı 10-cu həftədə 30 ml, 5-ci ayda 350 ml, 7-ci ayda isə 1 litrə çatır. Doğuş zamanı yarım litrə qədər azalır. Amniotik maye nəinki həzm sistemini doğuşdan sonrakı dövrə hazırlayır, həm də körpənin ana bətnində asanlıqla hərəkət etməsinə şərait yaradır. Döln bu mayenin içində limana bağlanmış

qayıq kimi üzür. Bu vəziyyətdə, ana bətnində çox təhlükəsiz hərəkət edir. Eyni zamanda bu maye sayəsində xaricdən gələn mexaniki təsirlərdən qorunur. İstənilən istiqamətdən mayələrə gələn təzyiq qlobal olaraq hər yere yayılır. Beləliklə, döln mənfi təsirlərdən qorunur. Məsələn, ana qaçsa belə, bu qaçışın yaratdığı şokdan döln heç bir şəkildə təsirlənmir. Bu vəziyyət, su ilə doldurulmuş qapalı qabdakı mantarın qabı silkələdikdə hərəkət etməməsinə bənzəyir. Hər cür təhlükə çox-çox əvvəl düşünülür, ehtiyat tədbirləri görülür və döln üçün mümkün olan ən möhtəşəm qorunma təmin edilir.

Ananın sağlamlığı üçün amniotik mayenin olması da vacibdir. Dölnün amniotik mayədə üzməsi

əskik olsaydı, doğum heç vaxt baş verməzdi və insan nəsli hələ formalaşmadan yox olardı. Həqiqətən də birdən-birə mürəkkəb bir quruluşun meydana gəlməsi o quruluşun ali şüurlu mexanizmlə yaradıldığı deməkdir. Təsədüflərin hesablanması, ehtiyacların müəyyən edilməsi, bu ehtiyacları uyğun strukturları seçməsi, onların doğru zamanda və məkanda yaranması özbaşına və xaosik formada mümkün deyil.

"Allah hər şeyin nə daşdığı-nı (nəyə hamilə olduğunu) və uşaqlığın nələri itirdiyini və əlavə etdiyini bilir. Hər şey bir ölçü ilə Onun dərgahındadır". (Quran, Rəd surəsi, 8)

Doğuşdan sonra körpə üçün ən vacib şey nəfəs almaqdır. Hələ hava ilə qarşılaşmamış ağciyərlərin hava

vacibdir. Bu maye uşaqlığın boşluqlarını doldurur. Beləliklə, zaman keçdikcə böyüyən və çəki alan dölnün uşaqlığını ağırlaşdırmır. Bu maye olmasaydı, döln böyüdükcə uşaqlığın üzünə basardı. Bu, uterus divarlarının əks təzyiq təsiri səbəbindən dölnün normal inkişafını qeyri-mümkün edərdi.

Bu xüsusi mayenin döle verdiyi başqa bir həyatı fürsət sabit bir temperatur təmin etməkdir. Məlum olduğu kimi, mayələr istiliyi bərabər paylayır. Daim dəyişən amniotik maye də müəyyən bir temperaturda olur və dölnün inkişafı üçün lazım olan istiliyi hər yere bərabər paylayır.

Bu mayenin istehsalında, onun daimi təmizlənməsində və ya miqdarının ölçülməsində tək bir problem varsa, dölnün təbii inkişafı pozulur. Məsələn, amniotik mayenin miqdarı lazım olduğundan azdırsa və ya ümumiyyətlə yoxdursa, bir sıra anormallıqlar meydana gəlməyə başlayır. Əzalar büzülür və deformasiyaya uğrayır. Oynaqlar bütövləşir, dəri boşalır, üz təzyiqdən deformasiyaya uğrayır. Ən ciddi problem ağciyərlərin əmələ gəlməsinin pozulmasıdır. Bu vəziyyətdə körpə doğulduqdan dərhal sonra ölür. Bütün bu məlumatlar bizə göstərir ki, amniotik maye istehsalı ilk insandan bəri qüsursuz şəkildə həyata keçirilir. Uşağın ana bətnində amniotik maye olmadan inkişafı mümkün deyil.

Tamamilə yeni bir insanın yaranması mərhələlərindən biri belə

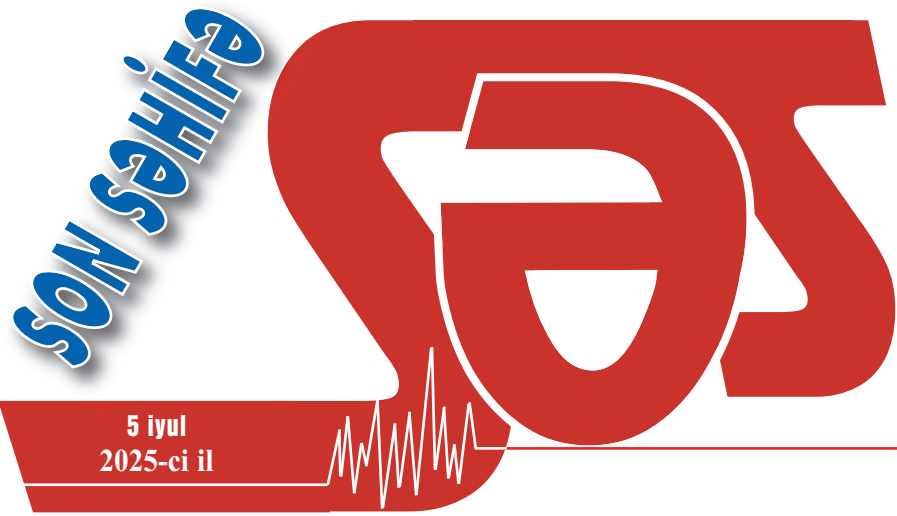
ilə doldurulması və nəfəsin geri qaytarılması lazımdır. Doğuşdan sonrakı ilk ana qədr nəfəs almayan ağciyərlər birdən-birə olduqca normal şəkildə ilk nəfəsini almağa və verməyə başlayır. Çünki körpə artıq ana qanından aldığı oksigeni öz ağciyərləri vasitəsilə havadan almalıdır.

Körpəni doğuşa hazır yaradan ali şüurlu müxəzizm ağciyərlərin əmələ gəlməsi üçün lazım olan hazırlıqların tamamlanmasını da təmin etmişdir. Qabırğa qəfəsini qarın boşluğuna bağlayan diafraqma ağciyərlərin hazırlanmasından məsuldur. Diafraqma 6-cı aya doğru işləməyə başlayır. Əvvəlcə çox qısa müddətdə, saatda bir neçə dəfə genişlənir və büzülür, ancaq doğumdan sonra bunu davamlı edəcək.

Bu nümunədə göründüyü kimi, körpə həmişə xüsusi qorunma altındadır. Amma unutmaq olmaz ki, bu qoruma anaya aid deyil. Dölnün inkişafını davam etdirərkən, ana normal həyatına davam edir. Bədənindəki bütün dəyişikliklər onun nəzarəti xaricindədir.

Beləliklə, dölnün yaşaması üçün bütün ehtiyacları qarşılanır və ana körpəni yaşatmaq üçün nə etməli olduğunu düşünməkdən azad olur. Uşağın inkişafı və normal bir insan kimi həyata başlaması üçün lazım olan bütün detallar Yaradan tərəfindən ən mükəmməl şəkildə yaradılmışdır.

**(Ardı olacaq)
Elçin Bayramlı**

Sosial media – gənclər üçün xeyri və ziyanı nədir?

“Sosial media həyatımızın ayrılmaz bir hissəsinə çevrilib və xüsusilə gənc nəsil bu platformalardan çox fəal istifadə edir. Lakin bu aktivlik bəzən real sosial münasibətlərin zəifləməsinə səbəb olur və bu məsələ cəmiyyət üçün narahatlıq doğuran tendensiyalardan biridir”. Bu sözləri SiA-ya açıqlamasında psixoloq Aytən Ələkbərova deyib. Onun sözlərinə görə, sosial medianın gənclər üzərində həm müsbət, həm də mənfi təsirləri mövcuddur.

Müsbət tərəfdən baxdıqda, bu platformalar gənclərə öz fikirlərini ifadə etmək, müxtəlif maraq dairələrinə uyğun qruplara qoşulmaq və dünyanın fərqli yerlərindən olan insanlarla ünsiyyət qurmaq imkanı yaradır: “Bəzi hallarda bu, gənclərin dünyagörüşünün formalaşmasına, yaradıcı qabiliyyətlərinin inkişafına və özlərini ifadə etmək bacarıqlarının güclənməsinə səbəb

PSIXOLOQ FİKRİ

ola bilər. Lakin digər tərəfdən, sosial mediaya həddindən artıq bağlılıq real həyatdakı sosial bacarıqların zəifləməsinə gətirib çıxarır. Gənclər üz-üzə ünsiyyətdən uzaqlaşır, münasibət qurmaqda və davam etdirməkdə çətinlik çəkirlər. Bundan əlavə, sosial mediada yayılan “mükəmməl həyat” obrazları ilə öz həyatlarını müqayisə edən gənclərdə depressiya, özgüvən çatışmazlığı və sosial təcrid halları artmaqdadır”.

Psixoloq fikrlərinə davam edərək qeyd edir ki, bu hal davamlı xarakter alarsa, gələcəkdə daha çox emosional baxımdan uzaqlaşmış, empatiya və sosial məsuliyyət hissi zəif olan bir nəsil formalaşa bilər: “Belə bir cəmiyyət isə ailə, dostluq, əməkdaşlıq və qarşılıqlı hörmət kimi dəyərlər baxımından ciddi çətinliklərlə üzləşə bilər. Buna görə də həm ailələrin, həm müəllimlərin, həm də ümumilikdə cəmiyyətin üzərinə böyük məsuliyyət düşür. Gənclərə sosial medianın düzgün istifadəsi öyrədilməli, onlara real həyatda sosial bacarıqları inkişaf etdirmək üçün mühit yaradılmalıdır. Sosial media həyatın bir parçası olsa da, onun bütün həyatı əvəz etməsinə imkan verilməməlidir”.

Ziya Hikmətoğlu

Hülya Avşar sosial medianı çalxaladı...

Türkiyəli müğənni Hülya Avşar son açıqlaması ilə gündəmi zəbt edib. Onun verilişlərin birində “Məndən az qazanan kişiye hörmət etmərəm” sözləri sosial mediada geniş müzakirələrə səbəb olub.

H.Avşarın bu fikirləri tənqid atəşi-nə tutulub. İstifadəçilər onun sözlərinə “hörmət insanlığa görə olmalıdır, pula görə yox”, “özünə hörmət edən kimsə sənin hörmətinə möhtac deyil” və “80-ci illərin məşhurlarını artıq qadağan etmək lazımdır” kimi sərt reaksiyalar bildiriblər.

“SƏS” qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR
AŞAĞIDAKI YAYIM
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ
SAXLAYA BİLƏRLƏR

1. Azərpoçt Poçtdaşıma Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Azərmətbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressainform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744

1 nüsxə 1 aylığı 13.20 AZN

6 aylıq 79.20 AZN

1 illik 158.40 AZN

ABUNƏÇİLƏRİMİZİN
XİDMƏTİNDƏYİK
Müraciət, şikayət, yazı,
təbrik və başsağlıqlarınızı
dərc etməyə hazırıq!

Bu gün yağış yağacaq, külək güclənəcək

İyulun 5-də Azərbaycanda bəzi yerlərdə yağış yağacağı, küləyin güclənəcəyi gözlənilir. Bu barədə SiA-ya Milli Hidrometeorologiya Xidmətindən məlumat verilib. Bakıda və Abşeron yarımadasında hava şəraitinin dəyişkən buludlu olacağı, aralıq tutulacağı, əsasən yağmursuz keçəcəyi gözlənilir. Lakin səhər və axşam yarımadaanın bəzi yerlərində qısamüddətli az yağış yağacağı ehtimalı var. Aralıq güclənən şimal-qərb küləyi əsəcək.

Havanın temperaturu gecə 18-21° isti, gündüz 25-28° isti olacaq. Atmosfer təzyiqi normadan aşağı 757 mm civə sütunu olacaq. Nisbi rütubət gecə 60-65 %, gündüz 50-55 % olacaq.

Azərbaycanın rayonlarında hava şəraitinin dağlıq ərazilərdən başlayaraq aralıq yağış yağacağı, şimşək çaxacağı gözlənilir. Ayrı-ayrı yerlərdə qısamüddətli leysan xarakterli intensiv olacağı, dolu düşəcəyi ehtimalı var. Gecə və səhər bəzi yerlərdə duman. Qərb küləyi bəzi yerlərdə aralıq güclənəcək. Havanın temperaturu gecə 18-21° isti, gündüz 28-32° isti, dağlarda gecə 5-10° isti, gündüz 12-17° isti olacaq.

ELAN

Bank “BTB” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin Səhmdarlarının növbədən-kənar ümumi yığıncağı 04.08.2025-ci il tarixində saat 11:00-da Bankın Bakı şəhəri, Xətai rayonu, Yusif Səfərov, 27 ünvanında yerləşən Baş ofisində keçiriləcəkdir. Səhmdarlar yığıncağının gündəliyi: Bank “BTB” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin Müşahidə Şurasının tərkibi haqqında.

Baş redaktor:
Bəhruz Quliyev

Ünvanımız:
Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyli
küçəsi, 66.

Şəhadətnamə: № 022492
<http://www.ses-news.az>
<http://www.sesqazeti.az>
E-mail: ses@sia.az

“ƏLİNCƏ” AZƏRBAYCAN XEYRİYYƏ CƏMİYYƏTİNİN ORQANI.

QƏZET 1991-Cİ İL
YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR
Tel: 598-33-90
Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi
ilə müəllifin mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər.

**Qəzet bazar və
bazar ertəsindən
başqa hər gün
nəşr olunur**

Tiraj: 3000